

ЎЗБЕКИСТОН ПАХТАКОРЛАРИ ВА БАРЧА МЕХНАТКАШЛАРИГА

Муҳтарам дўстлар!

Мамлакатимиз олдида турган эзгу мақсадларни амалга ошириш, кўптармоқли иқтисодийтимизнинг барқарор суръатлар билан ўсишини таъминлаш, унинг экспорт салоҳиятини юксалтириш, эл-юртимиз фаровонлигини ошириш йўлида кўлга киритаётган ютуқ ва марраларимиз барчамизни, албатта, қувонтиради ва эртанги кунга бўлган ишончимизни янада кучайтиради.

Шулар қаторида пахтачилик соҳасида жорий йилда 3 миллион 350 минг тоннадан зиёд юксак хирмон бунёд этиб, катта меҳнат галабасига эришганимиз, ҳеч шубҳасиз, ҳаммамизга чуқур мамнуният етказди.

Бу галабанинг осонлик билан эмас, ўта оғир шароитда, машаққатли меҳнат ва фидойилик ҳисобидан кўлга киритилгани унинг моҳияти ва аҳамиятини, қадр-қимматини янада оширади ва барчамизни руҳлантиради.

Бу ҳақда гапирганда, айтиш керакки, ўтган йил кўзда — янги мавсумга тайёргарлик пайтида бошланган ёғингарчилик, қорли ва аёзли

кунларнинг февраль ойига қадар чўзилиб кетгани, бунинг натижасида ерларнинг шўрини ювиш, экишга тайёрлаш билан боғлиқ қийинчиликлар юзага келгани, ёз ойларида эса ҳаво ҳароратининг кескин даражада юқори бўлгани, турли қишлоқ хўжалиги зараркунандалари ва касалликлар кўпайгани деҳқонларимиз учун жиддий ташвиш ва муаммолар туғдирмасдан қолмади.

Буларнинг барчаси дала меҳнаткашларидан ҳақиқатан ҳам катта мардлик, мустаҳкам ирода ва қатъият талаб қилди ва мўл ҳосил яратиш йўлида бутун имконият, бор қуч-ғайратни сафарбар қилишга тўғри келди.

Мана шундай мураккаб бир шароитда эришган ютуқларимиз, яъни мамлакатимиз бўйича пахта ҳосилдорлиги ўртача 26,5 центнерни ташкил этиб, 5 йиллик ўртача кўрсаткичга нисбатан 1,6 центнерга ошгани, етиштирилган ҳосилнинг ёғин-сочинли кунларга қолдирмасдан, гўяк қисқа муддатда — 35 миш кунда йиғиб-териб олингани, унинг 90 фоизи юксак сифат билан юқори сорт-

ларга топширилгани ҳар қайси деҳқон, ҳар қайси фермер, ҳар қайси мутахассисдан ҳақиқий матонат ва жасорат намунасини, уюшқоқлик ва сафарбарлик кўрсатишни талаб қилганини ҳаммамиз яхши тушунамиз.

Бугунги имкониятдан фойдаланиб, сиз, азиз пахтакорларимизнинг ҳар бирингизни бағримга босиб, ўз зиммангизга олган шартнома мажбуриятларини шараф билан адо этганингиз билан чин қалбимдан табриклашни ўзим учун ҳам қарз, ҳам фарз, деб биламан.

Қадри кўтдошлар!

Бугун, мана шу қувончли айёмда пахта тайёрлаш бўйича бошқаларга ўрناк ва намуна бўлиб, мамлакатимизнинг улкан хирмонига муносиб ҳисса қўшган вилоят ва туманлар, фермер хўжалиқларининг номларини ҳурмат билан тилга олишимиз ўринлидир.

Бу ҳақда сўз юритганда, Қорақалпоғистон Республикаси, Андижон, Навоий, Бухоро, Самарқанд вилоятларининг пахтакорлари биринчилардан бўлиб юксак маррага етиб келганлари, гектаридан ўртача 30-

35 центнердан ҳосил олишга эришганларини алоҳида таъкидлаш лозим.

Амударё, Кеғейли, Чимбой, Пахтабод, Шахрихон, Мингбулоқ, Олтинқул, Поп, Дўстлик, Оқолтин, Бўка, Бувайда, Ўзбекистон, Навбахор, Вобкент, Нарпай, Иштихон, Шеробод, Косон, Гурлан туманларида ҳосилдорлик ўртача 35—40 центнерга етгани айниқса эътиборлидир.

Беруний туманидаги "Ақром", Амударё туманидаги "Ғайрат", Шахрихон туманидаги "Азиз", Пешку туманидаги "Фаттоев", Навбахор туманидаги "Диёрбек Сулаймонов", Каттақўрғон туманидаги "Ҳосил", Оқолтин туманидаги "Нурафшон орзу", Данғара туманидаги "Ёқубжон Дадамирза", Хонқа туманидаги "Исмоил ота" фермер хўжалиқларининг гектаридан 45—50 центнерга етказиб ҳосил олишга эришгани фермерлик ҳаракатининг имкониятлари нақадар катта эканини яна бир бор намоён этди, десам, ўйлайманки, сизлар ҳам бу фикрга қўшилисиз.

(Давоми 2-бетда.)

«ИМКОНИЯТЛАР ДАВРИДА ЯШАЯПМИЗ»

Халқ таълими вазирлиги тасарруфидagi филология фанларига ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабининг бошланғич синф ўқитувчиси Азиза Имомхўжаева яратилган шарт-шароитлардан оқилона фойдаланиб, кўплаб ноанъанавий дарс услубларини амалга жорий этмоқда. Хусусан, бошланғич синфлар учун «Давлатимиз раъзлари ҳақида суҳбат», «Харфлар ҳам гапирди», «Об-ҳаво» сингари қизиқарли машғулотлари ўқувчиларнинг диққатини жамлашда асқотиши билан аҳамиятлидир.

Изланишдан чарчамайдиган ёш ўқитувчи «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси—2010» республика кўрик-танловининг шаҳар босқичида 2-ўринни кўлга киритган. 2011 йили эса «Ўзбекистон Маданияти ва санъати форуми» жамғармасининг педагогик гранти соҳиби бўлди.

— Бугун биз имкониятлар даврида яшаймиз, — дейди Азиза Имомхўжаева. — Хар бир имкониятдан унумли фойдаланиб, фаолиятимиз самарадорлигини, таълим сифатини оширишимиз зарур.

Бурҳон РИЗОКУЛОВ
олган сурат.

Ifixor

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ МАЖЛИСИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

2012 йил 19 октябрда Вазирлар Маҳкамасининг Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов томонидан республика Ҳукуматининг 2012 йил 19 январдаги мажлисида белгиланган берилган 2012 йилги иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор вазифаларига мувофиқ жорий йилнинг 9 ойида республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунларини муҳома қилишга бағишланган мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлисида республикани ривожлантиришнинг белгиланган макроиқтисодий кўрсаткичларини таъминлаш, мамлакат иқтисодиётининг рақобатбардошлилигини, энг аввало, таркибий қайта ўзгартиришларни чуқурлаштириш ва иқтисодий ётти диверсификациялаш, ишлаб чиқаришларни модернизациялаш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш

бўйича инвестиция жараёнларини тўздан кенгайтириш, шунингдек, транспорт ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини жадал ривожлантириш, аҳоли бандлигини, ҳаёт ва турмуш даражасини ошириш ҳисобига ўстириш бўйича ишларнинг натижалари ҳар томонлама кўриб чиқилди ва чуқур таҳлил қилинди.

(Давоми 3-бетда.)

«БОҒЧА ОПАМ АЙТДИЛАР...»

Она аввалига фикрини жон куйдириб тушунтираётган ўғлига безътибор йўлда давом этмокчи бўлди. Аммо бир муддат тўхтаб, ўйлади: «Нима дейиши, қандай йўл тутиши керак бундай вазиятда?!

5-бет

21-oktabr — O'zbekiston Respublikasining
«Davlat tili haqida»gi qonuni
qabul qilingan kun

НЕГА «SENTABR» ЁЗИЛАДИ?

«O'zbek tilining imlo lug'ati»da sentabr shaklida ёзилиши кўрсатилган. Лекин хануз sentyabr каби ёзувлар ҳам учраб турибди. Хўш, аслида улардан қайси бири тўғри ҳисобланади?

8-9-бетлар

МЕХР ЯШНАТАДИ ДУНЁНИ...

Тадқиқотлар шуни тасдиқлайдики, ота-она, аввало, фарзандини жазолашни эмас, уни тинглай билишни ўрганимоғи керак. Бу «тинглаш» бола хали дунёга келмасиданоқ бошлангани даркор.

11-бет

ЎЗБЕКИСТОН ПАХТАКОРЛАРИ ВА БАРЧА МЕҲНАТКАШЛАРИГА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ана шундай ўта оғир, шу билан бирга, шарафли меҳнат эвазига етиштирилган мўл ҳосил мамлакатимизнинг қайта ишлаш корхоналарини юқори сифатли хомашё билан таъминлаш ва ундан пахта толаси, ип-калава, текстиль маҳсулотлари, ёғ, совун, кунжара каби 25 дан зиёд турдаги маҳсулот олинишини, пахта толасини экспорт қилиш ҳисобидан келадиган валюта маблағларини ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, деҳқонларимизнинг қадқоқ кўллари билан яратилган бу юксак хирмоннинг нақадар бебаҳо бойлик эканини катта миннатдорлик билан қайд этиш, албатта, ўринли бўлади.

Бу йилги ҳосилнинг асосий омил ва мезонлари ҳақида гапирганда, авваламбор, ишни тўғри ташкил этиш, қишлоқ хўжалиги соҳасини чуқур ислоҳ қилиш ва уни самарали бошқаришни замонавий даражага кўтариш, далада ишлаётган инсонларнинг меҳнатини муносиб қадрлаш ва рағбатлантириш бу борада энг муҳим аҳамият касб этаётганини таъкидлаш лозим.

Кўлга киритилган бу ютуқ замирида ана бир асосий мезон сифатида тараққий топган давлатлар тажрибасида ўзини ҳар томонлама оқлаган фермерлик ҳаракатида ўтиш, бу соҳанинг ривожини учун барча ҳуқуқий, ташкилий ва молиявий шарт-шароитларни яратиб бериш

бўйича амалга оширган катта-катта ишларимиз мужассам эканини, ўйлайманки, барчамиз яхши тушунамиз.

Шулар қаторида яна бир муҳим омил борки, бу қишлоқ хўжалиги меҳнаткашларининг ўз меҳнатидан манфаатдорлиги, уларнинг ерга, мулкка, ўзи ишлаб чиқараётган маҳсулотга эгалик ҳиссиёти тобора кучайиб, онгу тафаккури, дунёқараши юксалиб бораётгани билан боғлиқ, десак, муболаға бўлмайди.

Хурматли дўстлар! Барчамизга аёнки, халқимизнинг "Сен ерни боқсанг — ер сени боқадир", деган ҳикматли гапида чуқур маъно бор ва бу ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслигимизни истардим.

Биз бундан беш йил олдин бошлаган суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш дастури доирасида ўтган давр мобайнида давлат бюджетидан 800 миллиард сўм, жумладан, шу йилнинг ўзида 210 миллиард сўм маблағ сарфланиб, 1 миллион 200 минг гектардан ортиқ экин майдонининг мелиоратив ҳолати яхшилангани ҳосилдорлик даражасини оширишга салмоқли ҳисса бўлиб қўшилгани ҳақида ҳар қанча гапирсак арзийди, албатта.

Миқёси ва аҳамиятини тасаввур қилишнинг ўзи қийин бўлган бу ишларимиз нafaqat тупроқ унумдорлиги ва ҳосилдорликни кўтариш, умуман олганда, табиатимизни, атроф-муҳитни яхшилаш, аҳоли

саломатлигини мустаҳкамлашдек устувор вазифаларни амалга оширишда самарали замин бўлмоқда, десак, айнаи ҳақиқатни айтган бўламиз.

Шу билан бирга, жорий мавсумда селекция масаласига, ҳар қайси ҳудуднинг иқлим ва тупроқ шароитига мос бўлган янги навларни танлаб экишга алоҳида эътибор қаратилгани, ғўза парваришида замонавий илм-фан ютуқлари, илғор агротехнологиялар, турли касалликларга қарши биологик кураш усуллари кенг жорий этилгани, энг муҳими, дефолиациянинг ўз вақтида ва сифатли ўтказилгани эришилган ютуқни таъминлашда алоҳида ўрин тутганини қайд этиш лозим.

Юқорида зикр этилган ана шундай тадбир ва ислохотларни амалга оширишда ўз ҳиссасини қўшган барча олим ва агрономлар, иқтисодчилар, турли соҳа мутахассисларига миннатдорлик билдирган ҳолда, бу борада ҳали қиладиган ишларимиз кўп, десак, бу ҳам тўғри бўлади.

Аввало, кўлга киритган марраларимизни янада мустаҳкамлаш, келгуси йил ҳосили ҳақида, жумладан, янги мавсумга тайёргарлик қўриш, экин майдонларини сифатли шудгорлаш, ирригация тармоқларини тартибга келтириш каби масалалар устида ўйлашимиз табиий, албатта.

Бу борада фермерлик ҳаракатининг самарадорлигини янада оши-

риш, уни замон талаб қиладиган янги, юксак босқичга кўтариш, бу соҳа олдида турган муаммоларни ҳал қилиш энг муҳим вазифаларимиз қаторига қиради.

Айниқса, фермер хўжаликлари-нинг илғор хорижий агротехнологиялар, илм-фан ютуқларини ҳар томонлама пухта ўзлаштириши, уларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш учун қўшимча имкониятлар яратиш, ёшларни фермерлик ишига кенг жалб этиш мақсадида олий ўқув юртлари, касб-ҳунар коллежлари билан ҳамкорлик алоқаларини кучайтириш, фермерларимизнинг касб маҳоратини, хўжалик юрти, ташкилотчилик салоҳиятини ошириш бундан буён ҳам эътиборимиз марказида бўлиши зарур.

Азиз ва муҳтарам юртдошлар! Мана шундай шукҳули дамларда биздан марҳаматини аямасдан, ўз паноҳида асраб келаётгани, доимо йўлимизни очиб бераётгани учун Яратганимизга шукроналар айтмайиз.

Барчангизни бугунги юксак меҳнат ғалабаси билан яна бир бор табриклаб, сизларга сийҳат-саломатлик, хонадонларингизга тинчлик-хотиржамлик, файзу барака тилаймиз.

Ҳеч қачон кам бўлманг, ҳалол меҳнатингизнинг роҳатини кўринг, азизларим, қадрдонларим!

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти

Мустақиллигимизнинг йигирма бир йиллиги муносабати билан Президентимиз фармонида биноан Қамаш туманидаги 83-умумтаълим мактабининг инглиз тили фани ўқитувчиси Раъно Янгибоева "Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган халқ таълими ходими" унвони билан тақдирланди.

УНВОНИГА МУНОСИБ УСТОЗ

Илм ўрганиш игна билан қудуқ қазишга менгзалади. Ўргатиш эса ундан-да машаққатли. Ўқитувчилик шунинг учун ҳам шарафли касб. Болалигидан устозлар ўғитишга қатъий амал қилган Раънонинг ўзи ҳам ана шундай қулғу номга сазовор бўлди. Ўқувчилик йилларидаёқ кучли қизиқиши ва қобилиятини пайкаган муаллим Элмирза Тўраев унга хорижий тилини кўнгил билан ўргата бошлади. Раъно Янгибоева 1982 йили собиқ Тошкент давлат чет тиллар педагогика институти талабасига айлانган, ҳар дақиқасидан унумли фойдаланиб, тинимсиз ўқиб-ўрганди.

Институтни имтиёзли диплом билан тамомлаганидан сўнг она қишлоғи ёшларига сабоқ беришга бел боғлади. Дастлаб тумандаги 63-ўрта мактабда иш бошлаган бўлса, ўн беш йилдан буён 83-умумтаълим мактаби ўқувчиларига таълим-тарбия бе-

риб келмоқда. Қандай янгиликка қўл урса, доимо ҳамкасблари билан маслаҳатлашади. Билганини ўргатиб, билмаганларини ўрганади. Шаҳноза Шербўтаева, Гавҳар Омонова, Ҳилола Саттарова, Нодира Аминова каби шогирдларини касб сирларидан воқиф этиб келмоқда.

Муаллима шогирдлари ютугидан қувониб юради. Иқтидорли ўқувчиларидан бири Сардор Элмуродов Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетига қабул қилинган, талабаларнинг илк босқинидаёқ иншоилар кўриктанловида ғолиб бўлди. Яна бир ўқувчиси Нигора Ғафорова эса фан олимпиадасининг вилоят босқинида инглиз тили бўйича муносиб иштирок этиб, Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти қошидаги "Нуристон" академик лицейига имтиёзли қабул қилинди.

— Мактабимизда Раъно Янги-

боева каби тиниб-тинчимас педагоглар ишлаётгани бизнинг энг катта ютуғимиз саналади, — дейди муассаса раҳбари Ойсоат Санаева. — Давлатимиз томонидан ҳамкасбимизга кўрсатилган юксак эътибордан барчамиз бирдек фахрландик. Бу, айниқса, ёш ўқитувчиларнинг ўз олдида аниқ мақсад қўйиб, олға интилишларига туртки бўлмоқда.

Қаҳрамонимиз ибратли оила бекаси ҳамдир. Фарзандлари Гавҳар ва Гулмира Омонова онасининг изидан бориб, муаллима бўлишга аҳд қилишган. Шу йил Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети таъминлаган Гавҳар мактабда иш бошлаган бўлса, Гулмира Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида ўқиш орсусида.

Ўқтам МЕЙЛИЕВ,
"Ma'rifat" мухбири
Бурҳон РИЗОКУЛОВ
олган сурат.

ВАТАНИМ ТАРАҚҚИЁТИГА МЕНИНГ ҲИССАМ

Пойтахтимиздаги Ёшлар ижод саройида 17-18 октябрь кунлари «Қамолот» Ёшлар ижтимоий ҳаракати ташаббуси билан «Ватаним тараққиётига менинг ҳиссам» шиори остида Тошкент шаҳридаги ёш тадбиркорлар томонидан ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар, хизматлар ва инновацион гоёлар кўргазмаси бўлиб ўтди.

Кўргазмада мактаб, коллеж, лицей ва олий ўқув юрти талабалари иштирок этди. «Турон банк», «Миллий банк» каби қатор республика банклари ўз хизмат турларини тақдир этишди. Бундан ташқари, турли фирма ва корхоналар, меҳмонхоналар ҳам ўз лойиҳалари билан кўргазмада иштирок этди.

Тошкент кимё-технология институти кафедра мудири Мурод Музаффаров профессор-ўқитувчилар билан ҳамкорликда яратган топинамбур ўсимлигининг «Файз барака» ва «Мўъжиза» навларидан қозғош ишлаб чиқариш лойиҳаси билан қатнашди. Эътиборлиси, келажакда бу хом ашё орқали қимматбаҳо қозғошлар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш мумкин экан. ЎЗМУ тарих факультетининг бакалаврият йўналиши 4-курс талабалари «Ўзбекистон тарихини ўқитишда «оғзаки тарих» (oral history) кўмакчи-ўқув қўлланмасини яратишди. Лойиҳа муаллифларидан бири Мухаммаджон Азимбоев ўз лойиҳаси хусусида шундай дейди: «Ватанимиз тарихини ўқитишнинг самарадорлигини ошириш, ўқитувчи ва ўқувчи-талабаларнинг тарихий шахслар ҳамда воқеаларини осон ўзлаштиришларига имкон берувчи ушбу лойиҳа XX асрнинг 40-йилларидан то ҳозирги қунимизгача бўлган давр тарихини «оғзаки тарих» услубида ва фото, видеолар асосида ёритишни жорий этишга қаратилган. Бу лойиҳа Европа давлатларида кенг қўлланилади, бироқ Ўзбекистон таълим тизимида энди кириб келмоқда. Ушбу лойиҳа ўқитувчиларга Ўзбекистон тарихи бўйича маълумот беришни енгиллаштиради ва Ватанимиз тарихини ўқитиш самарадорлигини оширади.

Кўргазма сўнггида соҳа мутахассислари ва талабалар фикр алмашдилар. Ижодкор ёшлар эса ўзларини қизиқтирган барча саволларга жавоб олишди. Кўргазма уларда катта таассурот уйғотганини ва янги-янги лойиҳалар устида бош қотиришга ундаганини таъкидлаб ўтишди.

Ҳамида УСМОНОВА,
ЎзДЖТУ Халқроқ журналистика
факультети талабаси

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ МАЖЛИСИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ривожланишнинг эволюцион йўлига ва Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов томонидан ишлаб чиқилган, ҳаммага маълум бўлган беш таъминлаш асосланган мамлакатни ислоҳ қилиш ва модернизациялашнинг мамлакатда танланган моделининг изчил ва аниқ мақсадни қўлаб амалга оширилиши тўғрисида фақат Ўзбекистон иқтисодиёти жаҳон иқтисодиётида давом этаётган инқироз ҳодисаларининг салбий таъсирига ишончли равишда қарши турибгина қолмай, балки макроиқтисодий барқарорликни, иқтисодий ва ижтимоий ривожланишнинг барқарор юқори суръатларини сақлаб қолмоқда.

Жорий йилнинг 9 ойида ялпи ички маҳсулотнинг ўсиши 8,2 фоизни ташкил этди. Саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш ҳажми 7,2 фоизга, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш ҳажми 7,1 фоизга, қурилиш ишлари ҳажми 9,8 фоизга, чакана товар айланмаси ҳажми 12,6 фоизга, хизматлар қўрсатиш ҳажми 13,8 фоизга ўсди. Давлат бюджети ялпи ички маҳсулотга нисбатан 0,3 фоиз миқдоридан профицит билан ижро этилди. Инфляция даражаси прогноз кўрсаткичлардан ошмади.

Экспорт қилувчи корхоналарни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва иқтисодиёт тармоқларининг экспорт салоҳиятини янада мустаҳкамлаш юзасидан қўрилатган чора-тадбирлар натижасида экспорт ҳажми ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 12,4 фоизга кўпайди.

Ишбилармонлик муҳитини такомиллаштириш бўйича амалга оширилган чора-тадбирлар жорий йилнинг 9 ойи мобайнида 18,4 мингта янги кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини ташкил этишга кўмаклашди. Ушбу соҳанинг мамлакат ялпи ички маҳсулотидagi улуши 51 фоизга кўпайди.

Мажлис кун тартибидagi масалаларни муҳокама қилиш давомида иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар жараёнларини чуқурлаштириш бўйича чора-тадбирларнинг натижадорлигини атрофлича таҳлил қилишга алоҳида эътибор қаратилди. Саноатни ривожлантириш, ишлаб чиқариш ҳажмларини кенгайтириш ва рақобатбардошли маҳсулотларнинг янги турлари-

ни ишлаб чиқаришни ўзлаштириш бўйича қабул қилинган комплекс дастурларнинг тизimli амалга оширилиши натижасида жорий йилнинг 9 ойида саноат ишлаб чиқаришнинг ўстиришнинг юқори суръатлари таъминланмоқда. Истеъмол товарларини ишлаб чиқариш ҳажми 7,5 фоизга кўпайди, маҳаллийлаштирилган маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 25,2 фоизга ўсди, маҳаллийлаштирилган маҳсулот ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажми 6,2 триллион сўмликни ташкил қилди, улардан қарийб 840 миллион АҚШ доллари экспортга йўналтирилди.

Ҳокимликлар ва хўжалик бирлашмалари раҳбарлари олдига саноат ишлаб чиқаришнинг ривожлантиришнинг мавжуд резервларини сафарбар этиш, шу жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов томонидан халқ депутатлари Хоразм вилояти Кенгаши сессиясида белгилаб берилган талабларга мувофиқ ишлаётган қувватлардан ва янги барпо этилган ишлаб чиқаришлардан фойдаланиш даражасини ошириш бўйича аниқ вазифалар қўйилди. Хўжалик бирлашмалари, йирик корхоналар ва маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари раҳбарлари зиммасига 2012 йилда саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришнинг прогноз параметрларини сўзсиз таъминлашга ва кейинги йилларда ишлаб чиқаришнинг барқарор ўсиш суръатларини сақлаб қолишга қаратилган қўшимча чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш юкланди.

Вазирликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари, йирик корхоналар раҳбарларининг эътибори 2013 йилнинг прогноз қилинган ишлаб чиқариш ҳажмлари учун VI Халқаро саноат ярмаркаси ва кооперация биржаси, шунингдек, тармоқ ярмаркаларида буюртмалар портфелининг ўз вақтида шакллантирилиши, талаб қилинадиган хомашё ва материаллар сотиб олиш юзасидан шартномалар тузилиши зарурлигига қаратилди.

Мажлис қатнашчилари томонидан 2012 йилги Инвестиция дастури бажарилишини ҳар томонлама ва батафсил муҳокама қилишга ҳамда ишлаб чиқаришларни модернизациялаш, техник ва техно-

логик жиҳатдан янгилаш бўйича инвестиция лойиҳаларини жадал амалга оширишга, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш кўламлигини кенгайтиришга йўналтирилган қўшимча чора-тадбирлар ишлаб чиқилишига жиддий эътибор қаратилди. Қўрилатган чора-тадбирлар натижасида жорий йилнинг 9 ойида ўзлаштирилган инвестициялар ҳажмининг 9,8 фоизга, шу жумладан, хорижий инвестицияларни ўзлаштиришнинг 9,6 фоизга кўпайиши таъминланганлиги таъкидлаб ўтилди. 882 та янги ишлаб чиқариш объектлари фойдаланишга топширилди, 106 та инвестиция лойиҳасини амалга ошириш тугалланди.

Ушбу масалани муҳокама қилиш давомида бир қанча компаниялар, уюшмалар ва йирик корхоналар раҳбарлари фаолияти айрим инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда йўл қўйилган камчиликлар учун танқид қилинди, улар олдига ушбу камчиликларни бардараф этиш ва амалга ошириладиган лойиҳалар бўйича объектларни ўз вақтида фойдаланишга топширишни таъминлаш юзасидан аниқ вазифалар қўйилди.

Мажлисда транспорт ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини жадал ривожлантириш борасида қабул қилинган дастурларнинг бажарилиши, шунингдек, қишлоқ жойларда намунавий лойиҳалар бўйича яқка тартибда уй-жой қурилишининг бориши танқидий таҳлил қилинди. Жорий йилнинг 9 ойида Ўзбек миллий автомагистралининг умумий узунлиги 303 километр участкаларини қуриш ва реконструкция қилиш ишлари якунланганлиги қайд этилди. Узунлиги 73 километр бўлган «Жиззах-Булунгур» оптик-толали алоқа линиясини қуриш лойиҳаси амалга оширилди.

Мазкур масалани муҳокама қилишда қишлоқ жойларда намунавий лойиҳалар бўйича яқка тартибда уй-жойларни ўз вақтида қуриш ва фойдаланишга топширишни таъминлаш ишлари етарли даражада ташкил этилганлиги учун Бухоро, Наманган, Сурхондарё, Сирдарё, Тошкент, Фарғона ва Хоразм вилоятлари, «Қишлоқ қурилиш инвест» компанияси ва «Қишлоқ қурилиш банк» акциядорлик тижорат банки раҳбарлари фаолияти танқид қилинди. Улар олдига янги қишлоқ уй-жой мав-

зеларида яқка тартибдаги уй-жойлар ва зарур муҳандислик коммуникациялари қурилишини жадал тугаллашни таъминлайдиган қўшимча чора-тадбирлар қўриш бўйича аниқ вазифалар қўйилди.

Кун тартиби доирасида мажлисда тегишли вазирликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари раҳбарларининг иқтисодиёт тармоқларининг куз-қиш даврида барқарор ишлашга тайёрлиги ҳамда мева-сабзавот маҳсулотларининг асосий турлари ва картошкани қишга гамлаш тўғрисидаги ҳисоботлари эшитилди ва муҳокама қилинди.

Қайд этилдики, барча агротехника тадбирлари комплексининг ўз вақтида амалга оширилганлиги, суғориш сувидаги оқилona фойдаланилиши, шунингдек, қишлоқ меҳнатчиларининг маҳорати қишлоқ хўжалиги маҳсулотларидан мўл ҳосил олиш имконини берди, шу жумладан, қарийб 7,2 миллион тонна бошоқли дон ҳосили ва 3,4 миллион тонна пахта хом ашёси йиғиб олинди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликларига «Ўзбекэнерго» ва «Ўзтрансгаз» компаниялари, «Ўзбеккўмир» акциядорлик жамияти, бир қанча вазирликлар ва идоралар раҳбарларининг эътибори иқтисодиёт тармоқларининг, ижтимоий соҳа ва уй-жой фонди объектларининг 2012-2013 йилларнинг куз-қиш даврида ишлашга тайёрлиги ҳамда барқарор фаолият кўрсатиши, шу жумладан, газ етказиб берадиган ва энергия билан таъминладиган объектларнинг барқарор ишлашини таъминлаш, истеъмолчиларга табиий газ, кўмир ва электр энергияси узлуksиз етказиб берилиши юзасидан уларнинг шахсан масъул эканлигига қаратилди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар кенгашига, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликларига мева-сабзавот маҳсулотларининг асосий турлари ва картошкани зарур ҳажмда гамлашни тугаллашни тезлаштириш, шунингдек, ички бозорда улар нархининг асосий охиби кетишига йўл қўймасдан аҳоли эҳтиёжини барқарор ва ишончли қондириш учун куз-қиш даврида сақлашга қўйилган захиранинг савдога тизimli қўйилишини таъминлаш вазифаси юкланди.

Мажлисда «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастурининг амалга оширилиши ва аҳолининг, айниқса олинган мутахассисликларига мувофиқ касб-хунар коллежларини битирган ёшларнинг бандлигини янада ошириш юзасидан қўрилатган чора-тадбирларнинг натижалари ҳам кўриб чиқилди. «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури доирасида оила институтини янада мустаҳкамлаш ва ривожлантиришга, ёш оилаларни ва оилавий тадбиркорликни қўллаб-қувватлашни кучайтиришга, оила соғлигини, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш тизимини ривожлантиришга, оиланинг баркамол авлодни тарбиялашдаги ролини оширишга йўналтирилган кенг кўламли чора-тадбирлар амалга оширилганлиги, бунинг учун барча манбалар ҳисобидан 2 триллион сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилганлиги қайд этилди.

Тизimli ва аниқ йўналтирилган чора-тадбирлар амалга оширилиши натижасида жорий йилнинг 9 ойида республикада 773 мингта янги иш ўринлари ташкил этилди, уларнинг 486 мингтадан ортиғи ёки 62,9 фоизи қишлоқ жойларда яратилди.

Барча даражалардаги ҳокимликлар, хўжалик бошқаруви органлари, корхоналар, тегишли вазирликлар ва идоралар раҳбарларининг асосий эътибори янги иш ўринлари ташкил этишнинг белгиланган параметрларини бажариш, шунингдек, жорий йилда касб-хунар коллежларини таъминлаган ёшларни иш билан тўлиқ таъминлаш бўйича кенг кўламли чора-тадбирлар қўрилиши зарурлигига қаратилди.

Кун тартибидagi масалалар бўйича республика вазирликлари, идоралари, хўжалик бирлашмалари, йирик корхоналари ва вилоятлар ҳокимликлари раҳбарларининг ҳисоботлари тингланди. Республика Хукумати мажлисида киритилган масалаларни муҳокама қилиш якунлари бўйича 2012 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурининг энг муҳим устувор вазифалари амалга оширилишини сўзсиз таъминлаш ҳамда келгуси йилда иқтисодиётни барқарор ривожлантириш учун ишончли кафолатлар яратиш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар белгиланган тегишли қарорлар қабул қилинди.

Yangiliklarda yurt nafasi

Андижон шаҳрида вилоят ички ишлар бошқармаси ҳамда «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати шаҳар бўлими ҳамкорлигида «Биз сиз билан фахрланамиз» номли тадбир ўтказилди.

Ички ишлар идоралари ходимларининг касб байрами олдида ташкил этилган мазкур тадбирда шаҳар умумтаълим мактаблари ўқувчилари расмлик, асфальтга расм чиши ва иншолаб танловида ўз билим ва маҳоратини намойиш этди. Ўқувчи-ёшларнинг она Ватан, халқимизнинг улкан бунёдкорлик салоҳияти, ҳуқуқ-тартибот соҳаси ходимлари фаолиятига бағишланган ижодий ишлари иштирокчиларда катта таассурот қолдирди.

— Бундай тадбирлар ўқувчиларни Ватанга муҳаббат ва садоқат руҳида тарбиялашда муҳим аҳамият касб этади, — дейди Андижон шаҳридаги 14-умумтаълим мактаби директорининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари Равшаной Қодирова. — Қолаверса, ёшларимиз қалбида эл-юрт осойишталиги йўлида кечаю кундуз меҳнат қилаётган фидойи касб эгаларига ҳурмат туйғуларини юксалтиради.

Тадбир якунида танлов ғолиблари ва фаол иштирокчилар ташкилотчилар томонидан диплом ва эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетида ташқи ёзув (лавҳалар) ва рекламаларда имло қоидалари масалаларига бағишланган давра суҳбати бўлиб ўтди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари кўмитаси билан ҳамкорликда ташкил этилган тадбирда депутатлар, профессор-ўқитувчилар, тилшунос олимлар, талабалар қатнашди.

Кўчалардаги эълонлар, номлар ва реклама воситаларида қирмайдиган бошқа турдаги ташқи ёзувларни имловий хатолар билан ёзиш ҳолатлари ҳам учраб туради. Ўзбек тилини бойитиш мақсадида илмий-техник ва ижтимоий-сиёсий атамаларни ўзлаштиришда ноаниқликка йўл қўйилаётди. Шу боис ташқи ёзувларни ўзбек адабий тили қоидаларига риоя этилган ҳолда расмийлаштириш алоҳида эътиборни талаб этмоқда.

Ийгилишда давлат тилининг ижтимоий мавқеини янада юксалтириш юзасидан атрофчи фикр алмашилди.

«Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури доирасида ўтказилаётган «Йилнинг энг фаол ёш журналисти» республика кўрик-танловининг тақдир вилоти босқичи якунланди.

Танловда иштирок этиш учун ёш журналистлар ташкилий кўмитага матбуот, телевидение, интернет журналистикаси каби йўналишлар бўйича юздан ортиқ ижодий ишларини тақдим этди.

«Йилнинг энг фаол ёш журналисти» танловини ўтказишдан асосий мақсад ҳам шу — фаол ва изланувчан ёш журналистларни аниқлаш, қўллаб-қувватлаш, касбий билим ва маҳоратини янада оширишдан иборатдир.

Танловнинг Тошкент вилоти босқичида ёш журналистлар Садоқат Дадаева, Бектош Исмоилов, Шоира Охунжоннова, Юлдуз Муҳиддинова ва Суннат Мусамедов турли йўналишлар бўйича ғолибликни қўлга киритиб, мамлакат босқичига йўланма олди.

Ғолиблар ташкилотчилар томонидан муносиб рағбатлантирилди.

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтида маданият ва санъат соҳасида юсак малакали мутахассислар тайёрлаш даражаси ҳамда сифатини оширишга бағишланган илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари кўмитаси ташкил қилган тадбирда депутатлар, профессор-ўқитувчилар, талабалар ва журналистлар иштирок этди.

Аънавий тарзда ўтказилаётган «Санъат гўнчалари», «Янги авлод», «Келажак овози», «Навқирон Ўзбекистон», «Нихол» каби кўплаб кўрик-танловлар, тасвирий санъат ва фото кўргазмалари, халқаро фестиваллар ёшларнинг истеъдодини рўйбга чиқаришда муҳим омил бўлмоқда.

Мамлакатимиздаги тўрт олий таълим муассасаси, 20 академик лицей ва касб-хунар коллежида ёшларга маданият ва санъат йўналиши бўйича таълим берилмоқда.

Анжуманда ёшлар тарбиясида маданият, санъат ва таълим уйғунлиги, Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтида таълим-тарбия сифатини янада ошириш, устоз-шогирд аънаваларини кенгайтириш, маданият ва санъатни ривожлантириш масалаларига бағишланган маърузалар тингланди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўллаган материаллар асосида тайёрланди.

Дунёни таниш воситаси

Она тилимизнинг кадр-қиммати, беназир имкониётлари ҳақида нафақат маълум бир тадбир ёки байрамларда, балки ҳар кунлик фаолиятимизда эътироф этиш муҳим вазифамиздир.

Октябрь — она тили ва адабиёт фани ойлғи доирасида пойтахтимиздаги 300-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабида ўтказилган «Тил — тафаккур кўзгуси» анжуманида Холда Анорбоева ўқувчилари билан она тилимизнинг

Tadbir

бетақдор жозибасини турли талқинларда намойиш этишди.

Шундан сўнг тумандаги мактабларнинг ўқитувчилари она тили таълимида самарали

технологияларни амалиётга татбиқ этиш бўйича баҳс-мунозараларга киришишди. Кўпчилик педагогларнинг синовидан ўтган тажрибаларга асосланиб, ўқитиш усулларини янада тақомиллаштириш лозимлиги таъкидланди. Илғор таълим технологиялари ўқувчиларнинг фанини чуқурроқ тушунишга замин яратди ва ижобий натижа беради.

Гулбадан НИШОНОВА,
шу мактаб ўқувчиси

Фуқаролик жамиятида ОАВнинг ўрни

Миллий матбуот марказида Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги ташаббуси билан «Республика оммавий ахборот воситаларининг фуқаролик жамиятини шакллантиришдаги роли» мавзусида матбуот анжумани ташкил этилди.

Тадбирда 2012—2016 йилларда босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларининг иқтисодий мустақиллиги ва молиявий барқарорлигини мустаҳкамлаш, моддий-техник базасини яхшилаш ва ривожлантириш бўйича истиқбол лойиҳалари ҳамда дастурларини қўллаб-қувватлаш комплекс чоралари ишлаб чиқилгани ҳусусида тўхталиб ўтилди.

Давлатимиз раҳбарининг 2011 йил 30 де-

Anjuman

кабрда имзолаган «Оммавий ахборот воситаларини янада ривожлантириш учун қўшимча солиқ имтиёзлари ва афзалликлар бериш тўғрисида»ги қароридан ҳам оммавий ахборот воситалари, нашриётлар ва матбаа корхоналари учун бир қатор имтиёз ва преференциялар белгиланган. Улар беш йил муддатга муайян солиқ, мажбурий ажратма ва боғжона тўловларидан озод этилган.

Эслатиб ўтамиз, мамлакатимизда 1292та оммавий ахборот воситаси фаолият кўрсатмоқда. Улардан 60 фоизи нодавлат оммавий ахборот воситаларидир. Шу йилнинг 1 октябрь ҳолатига кўра 190дан зиёд интернет нашри рўйхатга олинган.

Феруза ХОЛМУРОВА

Энг намунали бошланғич ташкилот

Хотин-қизлар кўмитасининг қуйи тизими фаолиятига алоҳида эътибор қаратиш мақсадида «Энг намунали хотин-қизлар кўмитаси бошланғич ташкилоти» кўрик-танлови ўтказилмоқда.

Ҳозиргача мазкур танловнинг иккинчи босқичи ниҳоясига етказилиб, худудлардан бта номинация бўйича ғолиблар учинчи босқичда қатнашиш учун тавсия этилди ва 85 нафар номзоднинг ҳужжатлари Республика Хотин-қизлар кўмитасида жамланди. Яқинда вилоят босқичи ғолиблари салоҳияти, билим даражаси, тизим фаолиятидаги ютуқларини баҳолаш мақсадида ташкилий кўмитанинг юзма-юз мулоқоти уюштирилди.

— 2012 йил ҳолатига кўра, республика бўйича ўзини ўзи бошқариш органлари, корхона,

Yuzma-yuz muloqot

идора ва муассасалардаги бошланғич хотин-қизлар кўмиталари сони 41 мингдан ортиқ, — дейди республика Хотин-қизлар кўмитаси ходими Гулжамол Асқарова. — Танловнинг қуйи босқичларида 194та тумандан 1164 нафар бошланғич ташкилот вакили иштирок этди. — Мен ўттиз йил Қиёрай туманидаги 18-мактабда она тили ва адабиёт фанидан сабоқ берганман, — дейди Абдуғамил Матқобилов номидаги маҳалла фуқаролар йиғинининг

хотин-қизлар кўмитаси раиси Васила Маҳмудова. — Ўқитувчи бўлганим учун ҳам маҳалладаги ишлар менга мураккаблик туғдирмайди. Лекин ҳар бир ишни зийраклик билан олиб бормоқ, хотин-қизларнинг оила ва жамиятдаги ўрнини мустаҳкамлаш, қизларни эрта турмушга узатиш ва қариндошлар ўртасидаги низоҳнинг олдини олиш, оилалар мустаҳкамлигини таъминлашга кўмаклашиш каби масалаларга эътибор қаратмоқ зарур. Мазкур танлов ана шу борада ўзаро тажриба алмашиш имкониятини яратди.

Танловнинг якуний босқичи Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллиги арафасида бўлиб ўтади.

Ойбуви ОЧИЛОВА

Ўзбек киносида оила мавзуси

Бугун ўзбек киносида оила мавзуси қай даражада ёритилмоқда? Қайси жиҳатларга эътибор қаратилиши лозим? «Камолот» ЁИҲ томонидан уюштирилаётган «Камолот»да меҳмондаги мега-лойиҳаси доирасидаги он-лайн мулоқотда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Раъно Ярашева, Сардор Раҳимхон, Дилноза Исмиёминова, «Ўзбекистон белгиси» кўкрак нишони соҳибаси Дилноза Кубаева, ёш режиссёр Акбар Бектурдиев чиқишлари уюштирилди.

On-line muloqot

Мулоқот давомида бадий фильмлар сюжетининг миллий қадриятларимизга қанчалик мослигига эътибор бериш зарурлиги таъкидланди.

— Оилаларимизда ота-онага ҳурмат, катталарни эъзозлаш ва кичикларга иззатда бўлиш масаласи доимо эътиборда, — дейди актриса Дилноза Кубаева. — Қиз бола тарбиясида онанинг ўрни муҳим.

Она қизига оила тутумига хос одоб-ахлоқ қоидаларини ўргатиб боради. Миллатимизга хос бундай фазилатларни жонли ва таъсирчан ёритиб бериш кино ижодкорларига катта масъулият юклайди. Халқимиз ўз турмуш тарзидан олинган фильмларни қизиқиб тоmosha қилади.

Бобур ЖАЛОЛОВ

Фотожурналист билан ижодий учрашув

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетида халқаро журналистика факультетида таниқли фотожурналист, «Шухрат» медали соҳибаси Абдуғани Жума билан ижодий учрашув бўлиб ўтди.

Фотожурналистнинг бугунги қадар «Оқ-қора портрет» (1998 йил, Хоразм), «Тошкент» (2006 йил, Бадий академия), «Бунёдкорлик эпопеяси» (2012 йил, Бадий академия) каби шахсий фотокўргазмалари ташкил этилган. Ижодкор 1999 йили «Йилнинг энг яхши фотосуеси», 2002 йили «Йилнинг энг яхши фотожурналисти» дея эътироф этилган.

Тошкент халқаро фототанловининг бош мукофоти соҳибаси Абдуғани Жума Берлин, Антверген, Брюссел, Париж, Люксембург шаҳарларида бўлиб ўтган фотокўргазмаларда иштирок этган.

Учрашувда фотожурналистнинг энг сарапарларидан иборат кичик кўргазмаси ҳамда Ўзбекистон мустақиллигининг 21 йиллигига бағишланган «Бунёдкорлик эпопеяси» фотокўргазмасидан намуналар намойиш этилди.

Зиёда ОРТИКОВА,
ЎЗДЖТУ талабаси

Maktabgacha ta'lim

Бугун Нусратнинг кайфияти чоғ: кеча боғчадаги мусиқа машғулотида ёдлашга берилган кўшиқни уйга бориб, буви-жониси билан такрорлаб машқ қилди. Энди кўшиқни ўртоқлари олдида берилиб куйламоқчи. Ана шунда унинг бийронлигига қойил қолган тенгдошлари ва боғча опалари роса олқишлашади. Боғчадан уни олиб кетишга келган буви-жонисига эса: «Неварангиз жуда ақлли, қобилиятли, овози ҳам ширали», деб макташади.

«БОҒЧА ОПАМ АЙТДИЛАР...»

Ана шуларни ўйлаб завқ билан боғчага бораётган Нусрат йўлни кесиб ўтмоқчи бўлган онасининг кўлини беҳос силтаб, тўхташга ундади.

— Бу нима қилик, тез йўлдан ўтиб олайлик, кейин гапирасан гапингни, — шоширди ўғлини она.

— Ойи, бу ер пиедалар ўтадиган жой эмас. Қаранг, йўл-йўл чизиклар ҳам йўқ. Бунинг устига, ҳозир яшил чирок ёниб турибди. Сарик ёнса, тайёрланишимиз, қизил ёнганида эса аввал чагга, кейин ўнгга қараб, йўл-йўл чизикларни босиб ўтишимиз керак. Пиедалар йўлакчаси хув нарида. Бунинг боғча опам ўргатган.

Она аввалига фикрини жон куйдириб тушунтираётган ўғлига безътибор йўлда давом этмоқчи бўлди. Аммо бир муддат тўхтаб, ўйлади: «Нима дейиши, қандай йўл тутиши керак бундай вазиятда?! Бола-нинг сўзларига парво қилмай йўлни кесиб ўтсам, фарзандимнинг эндигина шаклланаётган қарашларига зид иш қилиб қўймаймани? Менинг айтганим билан боғча парво таълим орасида тафовут юзга келиб, боланинг тарбиясига зиён етказмайдими?».

Бирдан ҳаёлига келган фикрдан она хурсанд бўлиб кетди: — Қара-я, болалигимда

боғча опамиз менга ҳам бунинг ўргатгани. Ҳозир эсимдан чиқиб қолибди. Яхшиям, эслатдинг. Бўлмаса, қоридан бузиб қўярдики. Юр, пиедалар йўлагидан ўтамиз. Баракалла, ўзимнинг ақли болажоним...

Нусрат катта иш қилган қахрамон каби кўзлари порлаб, мағрур қиёфада йўлда давом этди. Бу ақлли болакай тўрт ярим ёшда, Юнусобод туманидаги 43-мактабгача таълим муассасасига қатнайди. Ушбу масканда 160 нафар бола сақизта гуруҳда тарбияланади. Бу ерда болаларга йўл ҳаракати қоидалари кичик гуруҳлардаёқ ўргатилади.

— Мактабгача таълим муассасамизда ҳар бир гуруҳ ўз йўналиши бўйича иш олиб боради, — дейди боғча мудираси Нодира Толипова. — Таълим-тарбия жараёни «Бола-жон» таъин дастури доирасида амалга оширилади. Дастурнинг туртинчи бўлими болаларни ижтимоий-ҳиссий тарбиялашга қаратилган. Машғулотларда бола ўзини руҳан эркин ҳис этиши, ҳар бир масала бўйича мустақил фикрини баён қила олиши зарур. Боғчада бўлган пайти кичкинтойлар ҳаётий ҳавфсизлиги учун биз жавобгармиз. Таълим-тарбия муассасидан ташқарида улар муҳофазасини таъминлаш учун бу

ҳақдаги билимларини бойитишга ҳаракат қиламиз.

«Кўчада болалар ўзини қандай тутиши керак?» деган саволимизга ушбу мактабгача таълим муассасаси тарбияланувчиси Роқима исмли қизалоқ: «Конфет, шоколад олиб бераман, деб қақирган бегона кишиларнинг олдида бормаслигимиз керак», деса, Ҳадича исмли қизча: «Ойимизнинг кўлидан маҳкам ушлаб юришимиз лозим», дея жавоб берди. Кейин «Боғча опам айтганлар», деб қўшимча қилишни ҳам унуттирмади қақилдоқлар.

— Бола кузатувчан бўлади. Шу боис ойм ундай дедилар, боғча опам эса бундай дедилар каби мўқясаларни кўп ишла-тади, — дейди йигирма йиллик тажрибага эга тарбиячи Дилором Аҳмедова. — Ана шундай вазиятларда тарбиячи ота-онанинг, ўз навбатида, уй-дагилар тарбиячининг фикрини инкор этиши мутлақо тўғри бўлмайди. Бу болада ҳол-ис фикр ва қарашнинг юзага келишига тўсқинлик қилади. Нафақат катталарга, ҳатто ўзига нисбатан ҳам ишончи сусайи-ши мумкин. Шундай экан, сўзимиз ва ишимиз бир бўлсин. Энг аввало, биз катталар ўзаро ҳурматни унутиб қўймайлик.

Феруза ЭҒАМОВА

ОЧИҚ ДАРСДА МАҲАЛЛА ФАОЛЛАРИ

Дарс жараёни. Тийрак низоҳлар ўқитувчига қадалган. Болалар мавзу доирасидаги ҳар бир тушунчани илгаш иштиёқда. «Инсоннинг рухий покляниши ва қалбон улғайиши маънавиятнинг негизи ва маъно-мазмунини белгилайдиган асосий хусусиятлардандир». Ўқитувчи «ақлий ҳужум» методидан фойдаланиб болалар онгу тафаккурига «маънавият» тушунчасини сингди-роқда. Маъруза тинглангач, ўқитувчи уларнинг фикрларини баён этишига рухсат берди.

— Руҳий покляниш йўллари — билим ва тарбия олиш, ҳалол меҳнат, Ватанга муҳаббат, эл-юртга садоқат, ота-онага, маҳалла, миллий ва умумбашарий қадриятларга ҳурмат қабилирдан иборатдир, — деди ўзини эркин тутиб бир ўқувчи.

— Қалбон улғайиш йўллари эса соғлом фикр ва дунёқараш асосида яшаш, халқнинг бой тарихи, аждодлар меросидан сабоқ олиш, доимо ҳушёр ва огоҳ бўлиш-ди, — деди иккинчи ўқувчи ўзига ишонч билан.

Шу тариқа интерфаол дарс баҳс-мунозара майдонида айланди.

Сергели туманидаги 277-умумтаълим мактабининг 9-«Г» синфиди оила, маҳалла,

Jarayon

таълим муассасаси ҳамкорлигида ташкил этилган очик дарс ана шундай хилма-хил фикрларга бой ўтди. Айниқса, виждон покляни ва бедорлиги нима, деган савол ота-оналару маҳалла фаолларини ҳам обдон ўйлашга ундади.

— Мактабимиз Абдурахмон Жомий номидаги маҳалла ҳудудида жойлашган, — дейди директор Муборак Низомова. — Шу ўқув йилидан бошлаб фан ойликлари доирасидаги ташкиллаштирилаётган тадбирлар, танловлар, очик дарс ва давра суҳбатлари-га ота-она ва маҳалла мутасаддиларини ҳам тақлиф этаётимиз. Бу эса эзгу мақсадлар йўлидаги ҳамкорлигимизни янада кучайтиради.

Умумтаълим мактабларида фан ойликлари-нинг жорий этилиши барча фанларни янада кенроқ ўрганиш, билим эгаллашга ижод-корона ёндашиш имкониятини яратди. 277-мактаб фойесиди она тили ва адабиёт фани ойлиги муносабати билан ташкил этилган муъжаз кўргазма сўзимизга ёрқин далилдир. Ой якунида маҳалла фаоллари ва ота-оналар иштирокида ўтказилайдиган кўрик-танловга тайёргарлик қизгин кечмоқда.

Юлдуз ҲОЖИЕВА, журналист

ИСТЕЪДОДЛАР САЙҚАЛ ТОПАДИГАН МАСКАН

— Аяжон, мана бунинг қаранг! Роса чиройли экан-а?

Мактабдан қайтган қизининг қўлидаги жимжимдор нақшлар тўқилган, мунчоқлар билан зеб берилган шоҳи рўмолга кўзи тушиб Рашиданинг ҳайрати ошди. Ахир, бу рўмол унча-мунча турмас-ов, қизи тушмағур пулни қаердан олди экан? Сарвинознинг улардан рухсат сўрамай, яширинча нарса сотиб оладиган одати йўқ эди-ку!

— Ҳой қиз! Бу нима қилик? Нега бизга айтмай харид қилдинг? Пулни қаердан, кимдан олдинг?

— Аяжон, сизлардан берухсат ҳеч нима олмаслигини биласиз-ку, — кетма-кет саволларга кўмилган Сарвиноз ўзини йўқотмай жавоб қайтарди. — Бу рўмол дугонам Кундузхонничи! Айтсам, ишонмайсиз, бунинг ўзи тўқибди, мунчоқлар қадабди. Она-сизга туғилган қунида совға қилибди. Шоира ҳуна ҳам жуда хурсанд. Мен атайин сизга кўрсатиш учун сўраб олдим.

«Barkamol avlod» markazlarida

Агар ёқса, сизга ҳам шунақасини тўқиб бераман.

— Э, болагинам. Сен узилган туғмангни қадаб олишни ҳам урда-лаёлмайсиз-ку, рўмол тўқибга йўл бўлсин!

— Аяжон, дугонам ҳам ил-гарни худди мен каби игна-илини эплай олмасди. Ярим йилдан буён «Баркамол авлод» марказидаги тўғаракка қатнаётган экан. Бичиш-ти-киш, мунчоқ қадашу нақш солишни ўша ерда ўрганган-миши. Агар қарши бўлмасан-гиз, мен ҳам тўғаракка қат-нар эдим.

Рашида опа эртаси қуни мактабдан қайтган Сарвиноз-ни етаклаб, Норинкападаги «Баркамол авлод» болалар марказига борди. Марказ директори Абдукарим Мавлонов уларни илиқ қаршилар экан, дастлаб ўқувчиларга яратилган шарт-шароит ва имкониятлар ҳақида сўзлаб берди.

— Рашида опа, Сарвиноз-ни бизнинг марказга олиб келиб, жуда тўғри қилибсиз. Унинг қарийб 700 нафардан зиёд тенгдоши Золдан ортқ тўғаракка аъзо бўлишган. Улар бу ерда тикиш-бичиш, мусав-вирлик, наққошлик, мунчоқ-ли безаш, зардўзлик, суҳан-донлик, гулчилик ва боғбон-лик сирларини ўрганипти. Ай-римлари имкон топса, 2-3 тўғаракка қатнашишмоқда. Биз одатда ҳар бир ўқувчининг иқтидори, қизиқиши ва лаёқа-тига қараб, унга мақбул касб-хуна сирларини ўрганишни тавсия этамиз. Бирор ҳунарни эгаллаш учун истакнинг ўзи камлик қилади. Тўғарак раҳ-барлари қизингиз билан суҳ-батлашиб олишади...

Сарвиноз Қорабоева мана уч ойдан буён дугонаси Кун-дузхон билан Норин тумани-даги «Баркамол авлод» болалар марказининг «Мунчоқли безаш» ва «Чеварлик» тўғарак-гига қатнамоқда. Ёзги таътил кунлари ҳам марказ гавжум

бўлди. Аясининг таърифи билан айтганда, қизгинанинг нина-ип ушлашга нўноқ бар-моқлари эндиликда сержило кашталар, рўмоллар, қўйлак-чалар ва бошқа либослар ти-каяптики, ҳавасингиз келади.

Тумандаги 42-умумтаълим мактаби ўқувчиси Илҳом Машрапов эса тасвирий санъат йўналишидаги тўғаракнинг энг фаол ва истеъдодли аъзо-ларидан. Илҳомжоннинг расм чизишдан ташқари қизиқчи-ликка ҳам мойиллиги бор. У «Ёш қизикчи» кўрик-танловининг вилоят босқичида фахр-ли ўринга муносиб қўрилди. Яна бир мактабдоши Нури-сом Исроиллов эса «Ёш ихти-роч» танловида 2-ўринни эгаллади. «Бадий ҳаваскор-лик» тўғаригида миллий қўшиқчилик сирларини иштиёқ билан ўзлаштираёт-ган 16-умумтаълим мактаби ўқувчиси Дониёр Аҳмедов «Янги авлод» болалар ижоди-ёти фестивалида муомтоз ашу-ла ижрочиси сифатида танил-ган бўлса, биз тилга олган

Сарвиноз Қорабоева «Айттил, дўстим, нима қилдик Ватан учун?» танловида барча тенг-дошларидан устун чиқди.

— Билим масканимиз ту-мандаги энг йирик таълим муассасаларидан бири, — дей-ди 40-умумтаълим мактаби директори Мавлула Тўйчибе-ева. — Аксарият ўқувчилари-миз «Баркамол авлод» болалар маркази тўғаракларига аъзо. Бунинг афзаллиги — ўқувчилар бш вақтини маз-мунли ва фойдали машғулот-га сарфлайди, келажакда ас-қотадиган касб-хуна қўник-масини ўзлаштирилади. Қолавер-са, бола вақт қадрини англай-ди. Унинг кун тартибига ҳар бир дақиқа тўғри тақсимлан-ди. Узоқ кузатишлардан сўнг шундай ҳулосага келдим: дар-слан бш вақтлари ижодий тўғаракларга қатнайдиган ўқувчиларнинг интизоми, одоб-ахлоқи, фан сирларини ўзлаштириши ҳам намунали бўлади.

Норин тумани «Баркамол авлод» болалар маркази му-раббий ва услубчилари ўқув-чиларни тўғаракларга жалб этиш мақсадида тарғибот-ташвиқот тадбирларига катта эътибор қаратишмоқда. Эъти-рофга молик ҳижати, тарғи-бот ишлари нафақат ўқувчи-лар, балки ота-оналар ораси-да ҳам ўтказилапти. Қанча-дан-қанча иқтидорли болалар ота-она бепарволиги ёки ло-қайдлиги туфайли бир чекка-да қолиб кетади. «Баркамол авлод» марказлари эса ана шу кемтикликни тўлдирадиган, юртимизнинг энг ёш истеъ-долларини чарқлайдиган, сай-қаллайдиган маскан вазифаси-ни ўтамоқда.

Дарвоқе, Сарвиноз онасига ваъда қилган мунчоқ безакли рўмолни аллақачон битириб қўйган. Бу — онасининг туғил-ган қунига энг яхши совға!

Ғанишер АҚБАРОВ, «Ma'rifat» муҳбири

"ЎРГАН-ЎРГАТ" ТАДБИРЛАР МАЖМУАСИ

илгор тажриба ва ташаббусларни
оммалаштиришга хизмат қилади

Мамлакатимиздаги таълим ислохотлари янги сифат босқичига кириб, ҳар бир ўқув йилида ўқитиш самарадорлигини ошириш, ўқувчиларга янада чуқурроқ билим бериш борасида янгидан-янги тажрибалар жорий этилмоқда. Хусусан, маҳоратли ўқитувчиларнинг ўзига хос усуллари, педагогик янгиликларини оммалаштириш, ёш мутахассисларнинг касбий кўникмаларини ривожлантиришга хизмат қилиб келаётган «Устоз-шогирд мактаби», педагоглар зиммасига келажақ авлод олдидаги масъулиятни ҳис этган ҳолда виждонан меҳнат қилиш талабини қўяётган «Дарс — муқаддас» тавсиялари таълим мазмунини оширишга катта ҳисса қўшмоқда. Ушбу ташаббусларнинг узвий давоми сифатида бугун таълим жараёнига тавсия этилаётган «Ўрган-ўргат» тадбирлар мажмуаси янгиликлардан яна бири бўлди. Халқ таълими вазирлигининг таълим муассасалари фаолиятини ташкил этиш бош бошқармаси бошлиғи ўринбосари, умумтаълим ва ихтисослаштирилган мактаблар бошқармаси бошлиғи Абдурахим НОСИРОВ билан суҳбатимиз аynи шу мавзуда бўлди.

— Бугун жадал суръатлар билан ривожланаётган илм-фан, техника ва ишлаб чиқариш соҳалари таълим-тарбия сифатини ҳам мазмунан янги босқичга кўтаришни талаб этмоқда. Бу эса ҳар бир ўқитувчи зиммасига янада юксак масъулият ва вазифаларни юқлайди, — дейди Абдурахим Носиров. — Негаки, олиб борилаётган барча саъй-ҳаракатлар охир-оқибат ўқитувчи меҳнати орқали ўз натижасини кўрсатади. Шундай экан, «Устоз-шогирд мактаби», «Дарс — муқаддас» тавсияси ва «Ўрган-ўргат» тадбирлар мажмуасининг ҳам асосий мақсади ўқитувчининг пухта тайёргарлигини таъминлаш, таълим мазмунини ошириш, фарзандларимизнинг ақлий, маънавий, илмий жиҳатдан замон талабларига жавоб берадиган даражада тарбиялашга қаратилган. Таъкидлаш лозимки, ўтган ўқув йилида ўқувчилар билим самарадорлигида эришилган кўрсаткичлар, таълим муассасалари томонидан қўлга киритилган уқуқларни таҳлил этадиган бўлсак, умумтаълим мактабларида жорий этилаётган бу ташаббуслар, янгиликлар ўзининг ижобий натижаларини бермоқда.

— Бу йил амалиётга жорий этилаётган «Ўрган-ўргат» тадбирлар мажмуаси олдинги тавсиялар камраб ололмаган қайси жиҳатларни тўлдиради ҳамда қўшимча равишда яна қандай мақсадларга хизмат қилади?

— Бугун дунё микёсида йирик компаниялар ҳам ўзаро тажриба алмашишга катта эътибор қаратади. Жумладан, «Benjmarker» тажрибаси ҳатто иқтисодий рақобатда бўлган корхоналар, ташкилотлар ўртасида ҳамкорлик қилиш, бири-бирини ўрганиш ва ўргатиш муҳитини яратди. Бу тамойил замонвий таълим тизимига ҳам бегона эмас. «Ўрган-ўргат» тадбирлар мажмуасида тажриба алмашиш усули устувор бўлиб, ишлаш механизми бир неча йўналишда олиб борилади. Туман ХТМФМТТЭ бўлиmlари, мактаблар, ўқитувчилар ва ўқув-

чилар бири-бирининг тажрибасини ўрганиши, ўзаро дўстона рақобатбардошлик муҳитида фаолият юритишга шароит яратилади.

Асосий мақсадимиз давлат таълим стандартларига мувофиқ ўқувчиларни ўқитиш ва тарбиялаш ҳамда шахсининг таълим олиш ҳуқуқини рўёбга чиқариш ҳисобланади. Барча мактабларда фаолият аynи шу асосда ташкил этилади ва худди шундай вазифалар устиди ишланади. Лекин натижа турлича бўладики, бу муайян мактаб раҳбарининг қобилиятига, ўқитувчиларининг тажрибасига ва, энг асосийси, жамоадаги соғлом муҳитга боғлиқ. Республикаимизда мавжуд 9763та мактабнинг ҳар бирида маълум маънода ўзига хос тажриба, анъаналар шаклланиган. Тавсияда назарда тутилганидек, бир мактаб директори ўз ўринбосарлари билан бирга бошқа мактаб фаолиятини ҳар томонлама ўрганиб, таълим-тарбия жараёни, кадрлар салоҳияти, ўқитувчиларга методик ёрдам кўрсатилиши, ахборот-коммуникация технологиялари ва ўқув-лаборатория жиҳозларидан фойдаланиш каби йўналишларни ўз мактаби билан таққослайди. Шу асосда икки мактаб раҳбари ҳамкорлик режаларини тузиб, ишни бошлайди. Қолаверса, мактаб ўқувчилари ва ўқитувчилари орасида сўровномалар ўтказилиб, педагогик жамоанинг нима-ларни ўрганишга эҳтиёжи борлиги аниқланади.

Шу ўринда халқимизнинг бир пурмаъно нақли ёдга тушади: «Шундай инсонлар борки, билмайди, билишини ҳам билади, у олимдир, унга тобе бўлмоқ керак. Яна шундайлар бор, билмайди, билмаслигини ҳам билади, у қобил инсондир, унга ўргатоқ керак. Учинчи тоифадагилар эса билмайди, лекин билмаслигини ҳам билмайди, у уйқудадир, уни уйғотиш керак». Ушбу нақлни мактаб раҳбарлари, ўқитувчилар, синф раҳбарлари ёки ўқувчиларга нисбатан ҳам қўллаш мумкин. Ўқитув-

чи ўз ўқувчиларининг, раҳбар ўз ходимларининг, туман мутасаддилари мактаб жамоаларининг лаёқатини, истеъдодини, қай бири «қобил» ёки қай бири «уйқуда» эканини яхши билади. Шу боис муаммоларни аниқлаб, баъзиларига ўргатиб, баъзилари қалбида ўзига ишонч уйғотиш лозим.

Келинг, фикрларимизни бир-икки мактаб мисолида таҳлил қилиб кўрайлик. Поп туманидаги 16-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаб-интернатида «Саволлар қутичаси» ташкил этилган. Ҳафта аввалида фан бурчагига барча дарслардан тест саволлари илинади. Ўқувчилар эса жавобларини ана шу қутичага ташлайди. Энг юқори балл тўплаган ўғил-қизларга махсус мукофот жорий этилган. Ўқувчиларни билим олишга ундайдиган ва қизиқтирадиган аjoyиб тажриба, шундай эмасми? Ёки Тўрақўрғон ту-

ташкил этиш орқали амалга оширилади. Шогирдлар устоз ишлайдиган таълим муассасасидан ёки яқин худуддаги мактаблардан, тегишли фан методика бирлашмаларининг тавсиясига биноан танланиб, туман (шаҳар) ХТМФМТТЭнинг буйруғи билан бириктирилади. Биринчи шогирд тажрибали, касбий маҳорати юқори (устозлик даражасига яқин), иккинчи шогирд тажрибали, малакасини оширишга эҳтиёж сезадиган, учинчи шогирд ёш мутахассис бўлиши керак. Таъкидлаш лозимки, аввалдан амалиётда бўлган «Устоз-шогирд мактаби» ва «Ўрган-ўргат» тавсиясидаги ўқитувчининг ўқитувчи билан тажриба алмашиш тажрибаси моҳиятан бир хил вазифага хизмат қилади. Фақат, янги тавсияга асосан бу ишларнинг қамрови янада кенгайди. Машгулотлар дарсларни қузатиш, таҳлил қилиш ва тегишли мас-

лаҳатлар бериш йўли билан

олиб борилади. Ҳар чорак якунида устоз ва шогирдлар ҳамкорлиги натижаси бўйича давра суҳбати ўтказилади, ўзаро дарс қузатувлари ҳулосаланади, ҳамкорликда тайёрланган йиғмажилдлар асосида умумий фаолият мониторингини олиб борилади.

«Устоз-шогирд мактаби»га аъзо бўлмаган ўқитувчилар учун «Илгор тажриба мактаби» ташкил этилиб, таъкилотчи ўқитувчилардан раҳбар белгиланади. Ойига икки марта ўтказиладиган машгулотлар ўша мактабдаги ёки қўшни таълим муассасасидаги илгор ўқитувчилар томонидан ўтказилади. Шу тариқа ҳар бир ўқитувчи мунтазам равишда тажрибасини ошириб, соҳага оид янгиликлардан бохабар бўлиб боради.

«Фаол ўқувчилар мактаби» ўзлаштириш паст ўқувчиларни иқтидорли синфдошларига бириктиришга асосланиб, бошлангич таълимда жуфтлик тарзида, 5–9-синфларда эса гуруҳлар шаклида ташкил этилади. Бу ишга масъул синф раҳбари юқори, ўрта ва паст ўзлаштирувчи ўқувчиларни барча гуруҳларга тенг тақсимлашга эътибор қаратади. Бунда тизимли мониторинг юритиш, паст ўзлаштирувчи ўқувчилардаги ўзгаришларни мунтазам қузатиш, ҳафталик ва чораклик қийёсий таҳлилларни олиб бориш самарадорлигини таъминлайди. Шу ўринда таъкидлаш лозимки, педагогик жамоалар бу тавсиялардан ижодий фойдаланган ҳолда янада яхшироқ усул ва ёндашувларни жорий этиши мумкин.

— Мана, янги ўқув йили бошланганига ҳам қарийб

икки ой бўлиб қолди. Аynи пайтда қайси туманларда «Ўрган-ўргат» тадбирлар мажмуаси намунали йўлга қўйилган дея оласиз?

— Ҳар қандай ангиликнинг амалиётга сингишиб кетиши маълум вақтнинг талаб этиади. Шу маънода «Ўрган-ўргат» тадбирлар мажмуасини ҳаётга татбиқ этиш ишлари энди-энди бир ўзанга тушиб бораёпти. Хусусан, Тошкент вилоятининг Чирчиқ шаҳрида, Қўрай туманида, Наманган вилоятининг Поп, Мингбулоқ туманлари, Фарғона вилоятининг Қувасой тумани ҳамда Хоразмнинг Қўшқўпир тумани ва Урганч шаҳрида, Сурхондарё вилоятининг Термиз, Сарисий туманларида тавсия асосидаги ишлар яхши йўлга қўйилган, десак адашмаймиз. Жумладан, Бекобод шаҳридаги 16-умумтаълим мактабининг «Йилнинг энг яхши мактаби-2009» республика кўрик-танловида ғолиб бўлгани, бу йил эса муассаса раҳбари «Йилнинг энг яхши мактаб директори» танловида 1-ўринни эгаллагани қувонарли натижа, албатта. Ушбу мактабга бириктирилган таълим муассасаси қўллаб қўйиладиган тажрибаларни ўзлаштириш шубҳасиз. Бухоро шаҳридаги 17-мактабдан бир йўла икки нафар ўқитувчи «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси-2012» кўрик-танловида ғолиб чиқди. Фижудовон туманидаги 62-мактабнинг педагоглари эса, мана, тўрт йилдирки, кетма-кет «Энг яхши фан ўқитувчиси» танловида ғолибликни қўлга киритиб келмоқда. Қолаверса, Навоий шаҳридаги 11-, Учтепа туманидаги 107-, Сирғали туманидаги 6-, Мирзо Улғабек туманидаги 142-мактаб ҳам бугун ҳар жабҳада пешқадам. Янги ўқув йилидан амалиётга жорий этилаётган «Ўрган-ўргат» тадбирлар мажмуаси бундай илгортан тажрибаларнинг янада қўлайлишига ва кенг қўллама оммалаштиришга хизмат қилишига ишонамиз.

Ўргатиш, ўрганиш, ўзлаштириш. Бу уч тушунча таълимнинг ўзагини ташкил қилади, десак хато бўлмайди. «Ўрган-ўргат» тадбирлар мажмуаси ҳам мана шу уч пойдевор устига қурилган. Вилоят халқ таълими бошқармалари бошлиқлари, туман (шаҳар) халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлиmlари раҳбарлари, мактаб директорлари мазкур тавсияларни ташаббускорлик асосида фаол ташкил этишса, ўйлайманик, таълим мазмун ва сифатини тақомиллаштириш йўлида яна бир қадам ташлаган бўламиз.

Назokat ХОЛМЕТОВА
суҳбатлашди.

Yangi o'quv yili yangiliklari — amalda

Хуфиёна иқтисодиёт моҳиятан яширин ва қонундан ташқари бўлади. Шу боис унинг олдини олиш юзасидан меъёрий-ҳуқуқий базани яратиш, тегишли чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга ошириш жараёни анча мураккаб кечади.

Дунё мамлакатлари тажрибасидан маълумки, хуфиёна иқтисодиёт ўз-ўзидан пайдо бўлмаганидек, уни қисқа муддатларда бартараф этиш ҳам бўлмади. Фақатгина қатъий жазо чораларини назарда тутувчи усуллар билан эмас, балки хуфиёна иқтисодиёт юзга келишига сабаб бўлувчи омилларни аниқлаб, уларнинг таъсиридни камайтириш бўйича комплекс тадбирларни амалга ошириш орқали курашиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Масаланин ушбу жиҳатларини ҳисобга олган ҳолда, мамлакатимизда хуфиёна иқти-

ради. Шунингдек, янги қонун тураржойдан бир вақтнинг ўзида тадбиркорлик мақсадида ҳам фойдаланилганда, электр энергияси, сув, канализация, газ ва иссиқлик таъминоти ҳақи корхоналар учун эмас, балки аҳоли учун белгиланган тарифлар ва шартлар асосида тўлашни каби коммунал хизматлар соҳасидаги ноқонуний ҳолатларни сезиларли равишда қисқартиради.

Умуман айтганда, "Оилавий тадбиркорлик тўғрисида"ги қонуннинг қабул қилиниши оиланин реал даромадлари ошишида, мамлакатда маҳсулот сифати ва ҳажмининг кўпайиши, маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш

маънода жорий йил 18 июлда Президентимизнинг "Ишбилармонлик муҳитини янада тубдан яхшилаш ва тадбиркорликка янада кенг эркинлик бериш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармони қабул қилиниши тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун қулай шарт-шароитларни яратиш, корхоналар билан боғлиқ тартиб-таомилларнинг барча турларини қисқартириш, соддалаштириш ва очик-ойдинлик даражасини оширишда муҳим ҳуқуқий қадам бўлди. Мазкур фармонда давлат божқарувида ва назоратни амалга оширишда тадбиркорлик субъектлари билан бевосита мулоқотни, бюрократик сансалорлик ва коррупцияни истисно этувчи электрон тизимга ўтиш; тўловларни электрон шаклда амалга оширувчи кичик тадбиркорлик субъектларининг ҳисобварақларига хизмат кўрсатганлик учун банк томонидан ундирилган тўлов миқдори 20 фо-

ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИЛДИ

Шу йилнинг 11 сентябрида "Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида"ги қонун матбуотда эълон қилиниб, кучга кирди.

Мазкур қонун Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 30 декабрдаги "Оммавий ахборот воситаларини янада ривожлантириш учун қўшимча солиқ имтиёзлари ва афзалликлар бериш тўғрисида"ги ҳамда "Ўзбекистон Республикасининг 2012 йилги асосий макроеқтисодий кўрсаткичлари прогнози ва давлат бюджети параметрлари тўғрисида"ги қарорларининг ижросини таъминлаш мақсадида ишлаб чиқилган.

Ушбу қонун билан Жиноят-ижроия кодекси ва Меҳнат кодексига, "Фермер ҳўжалиги тўғрисида"ги, "Хусусий корхона тўғрисида"ги ҳамда "Жиноят иши юритиш чоғида қамоқда сақлаш тўғрисида"ги қонунларига аҳоли даромадлари ва турмуш даражасини янада муттасил ошириб бориш, фуқароларга ижтимоий мадани кучайтириш мақсадида меҳнат ҳақи миқдори меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткаси бўйича биринчи разряддан кам бўлмаган ҳолда белгиланишини назарда тутувчи ўзгартиришлар киритилди. Бу эса Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги бирор корхона, муассаса ва ташкилотда бир ойлик тўлиқ ишланган вақт меъёри ва бажарилган меҳнат вазибалари учун ҳодимнинг иш ҳақи миқдори ягона тариф сеткаси бўйича биринчи разряд тариф ставкасидан кам бўлмаслигини назарда тутади.

Қонунчиликка киритилган ушбу янгилик меҳнатга ҳақ тўлашни фақат энг кам иш ҳақи миқдорида қараб амалга оширидан, бунда меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткаси бўйича белгиланган ойлик меҳнат ҳақи миқдори иш эътиборга олмайдиган иш берувчиларнинг фаолиятини тартибга солувчи қонун ҳужжатлари нормаларининг икки хил талқин қилинишини истисно этади.

Бундан ташқари, Солиқ кодексига ҳам қуйидаги ўзгариш ва қўшимчалар киритилди:

биринчидан, кодекснинг 208-моддаси 36-банд билан тўлдирилиб, оммавий ахборот воситалари ва китоб маҳсулотларини етказиб бериш хизматлари қўшилган қиймат солиғидан озод этилди. Киритилган мазкур қўшимча орқали оммавий ахборот воситалари, нашриёт, полиграфия корхоналари ва матбуот тарқатувчи ташкилотларни янада ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар ва омилларни яратиш имконияти вужудга келди. Бунинг ас-

носидо оммавий ахборот воситаларининг мустақиллигини таъминлаш, ахборот соҳасини ривожлантириш, давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти устидан жамоат назоратини ўрнатишнинг ҳуқуқий асоси такомиллаштирилди;

иккинчидан, аҳолига кўрсатилаётган коммунал хизматларга солиқ солиш тизими такомиллаштирилиши муносабати билан 217-моддадаги "аҳоли номидан оладиган" деган сўзлардан кейин "шунингдек идоравий уй-жой фонди уйларида яшаётган аҳоли учун Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлигининг бўлинмалари томонидан олинган" деган сўзлар билан тўлдирилди. Бу эса, ўз навбатида, ноль даражали ставка бўйича солиқ солинадиган оборот доираси кенгайтирилганидан далолат беради;

учинчидан, мазкур кодекснинг "Пахта толасини республиканин ички истеъмолчиларига реализация қилиш оборотларига солиқ солиш" деб номланган 217-моддаси пахта толасини республиканин ички истеъмолчиларига реализация қилиш айланмаси 20 фоизлик ставка бўйича қўшилган қиймат солиғига тортилиши муносабати билан чиқариб ташланди;

тўртинчидан, 324-модданин 2-бандига фуқароларга имтиёзлар беришни назарда тутувчи нормалар ҳам киритилиб, ихтисослаштирилган савдо тармоғидан Ўзбекистон Республикасида, Россия Федерациясида ва Украинада ишлаб чиқарилган янги автомобиль олувчи фуқаролар, шунингдек, яқин қариндошларидан ҳаля шартномаси ёки мерос асосида автомобиллар ва берувчиларнинг фаолиятини тартибга солувчи қонун ҳужжатлари нормаларининг икки хил талқин қилинишини истисно этади.

Бундан ташқари, Солиқ кодексига ҳам қуйидаги ўзгариш ва қўшимчалар киритилди:

биринчидан, кодекснинг 208-моддаси 36-банд билан тўлдирилиб, оммавий ахборот воситалари ва китоб маҳсулотларини етказиб бериш хизматлари қўшилган қиймат солиғидан озод этилди. Киритилган мазкур қўшимча орқали оммавий ахборот воситалари, нашриёт, полиграфия корхоналари ва матбуот тарқатувчи ташкилотларни янада ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар ва омилларни яратиш имконияти вужудга келди. Бунинг ас-

Зафар РЎЗИЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти ҳузуридаги
Амалдаги қонун
ҳужжатлари мониторинги
институтини етакчи
илмий ходими

Inson va qonun

ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ

унга қарши бевосита эмас, билвосита курашиш лозим

содиётга қарши курашининг ўзига хос усули қўлланилиб, яширин тадбиркорлик субъектлари фаолиятини қонуний расмийлаштириш чоралари кўрилмоқда. Жумладан, тадбиркорлик субъектларига янада эркинлик берилиб, қонуний фаолиятига давлат аралашувини чеклаш ҳамда ишбилармонлик муҳитини тубдан яхшилаш борасида қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиниб, амалиётга татбиқ этиб келинмоқда.

Ўзбекистонда хуфиёна иқтисодиётни бартараф этиш борасида тегишли ҳуқуқий база яратилган ҳамда замон талабларига мос равишда такомиллаштирилиб, амалга ошириш механизмларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритилиб борилаётган. Бугунги кунда хуфиёна иқтисодиётга қарши курашга бевосита ва билвосита алоқадор 30дан зиёд қонун, 100дан ортиқ Президент фармонлари ва Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари қабул қилиниб, БМТнинг 6та халқаро конвенцияси, 2та халқаро келишув ва 1та шартнома ратификация қилинган.

Хусусан, Президентимиз Исролом Каримов томонидан 2010 йил 12 ноябрда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисида илгари сурилган «Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси» асосида "Оилавий тадбиркорлик тўғрисида"ги қонун қабул қилинди. Шу тарихда тадбиркорликни янада кенгайтириш учун янги ташкилий-ҳуқуқий шакл сифатида оилавий бизнес қонуний белгилаб қўйилди. Бунга қадар мазкур йўналишда кўпчилик оиланин бир вакили номига олинган "Якка тартибдаги тадбиркор" мақоми билан иш юритилган. Натижада меҳнатга лаёқатли баъзи оила аъзоларининг кундалик жараёндаги иштироки ёки ишлаб чиқараётган маҳсулотдаги ҳиссаси ҳисобга олинмасдан, давлат назоратидан четда қолиб кетётган эди.

Қонунга асосан, оилавий корхона ягона солиқ тўловчи ҳисобланиши ҳамда солиқлар ва божқа мажбурий тўловлар тўлангандан сўнг қоладиган фойдага солиқ солинмаслиги корхона даромадларини тўлиқ ҳисобга олишни рағбатланти-

борасида рақобат муҳитининг шаклланиши, норасмий секторда фаолият юритаётганларнинг босқичма-босқич расмий секторга олиб чиқиши, ижтимоий ишлаб чиқариш жараёнига меҳнат ресурсларини янада кенгрок жалб қилиш ва ўрта синфни шакллантиришда муҳим омил саналади.

Кейинги йилларда мамлакатимизда иқтисодиётни либераллаштириш, ишбилармонлик муҳитини яхшилаш, рақобатни ривожлантириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни жадал ривожлантиришни рағбатлантириш йўлида қатор чора-тадбирлар комплексси қабул қилинди. Жумладан, замон талабларига мос келмайдиган лицензия ва рўхсат бериш тартиб-таомилларини, статистик, молиявий ва солиқ ҳисоботлари шакллари қисқартириш, бизнес субъектларини ташкил қилишни соддалаштиришни таъминлаш мақсадида 2012 йил 16 июлда Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Статистик, солиқ, молиявий ҳисоботларни, лицензияланган фаолият турларини ва рўхсат бериш тартиб-таомилларини тубдан қисқартириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармони қабул қилинди.

Мазкур фармонга мувофиқ, рўхсат беришга оид 80та тартиб-таомил, лицензияланган фаолият турларини амалга ошириш учун лицензиялар муддати чекланмаган ҳолда берилиши белгиланди. 2013 йил 1 январдан бarcha солиқ турлари ва божқа мажбурий тўловлар бўйича ойма-ой солиқ ҳисоботини тақдим этиш тартибининг бекор қилиниши ҳам хуфиёна иқтисодиётга барҳам беришнинг билвосита механизми сифатида намойён бўлмоқда.

Тадбиркорлик фаолиятини ортиқча регламентлар билан чеклаб қўйиш, иқтисодиёт тармоқлари ва секторларида қатъи, серхаражат, ношарома маъмурий тартиб-таомилларнинг амал қилиши ва бюрократик тўсиқлар хуфиёна иқтисодиётнинг кенгайишига сабаб бўлувчи омиллар саналади. Шу

изга камайтириш белгиланди.

«Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси»да хусусий мулкнинг ҳуқуқ ва ҳимоясини мустаҳкамлаш, хусусий мулкдор қонуний йўл билан қўлга киритган ёки яратган ўз мулкнинг дахлсизлигига шубҳа қилмаслигини таъминлайдиган ишончли кафолатлар тизимини яратиш лозимлиги белгиланган эди. Аини шу мақсадда 2012 йил 25 сентябрда бозор иқтисодиётининг негизи ҳисобланган хусусий мулкка нисбатан давлат томонидан берилаётган асосий кафолатларни мустаҳкамлашга қaratилган «Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва мулкдорлар ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида»ги қонун қабул қилинди.

Мутахассисларнинг фикрича, ушбу қонун иқтисодиётда хусусий мулк самарали амал қилиш учун қулай шарт-шароит яратиш имконини берибгина қолмай, тадбиркорлик ташаббусини рағбатлантиришда ҳамда мулкдорнинг ўз фаровонлигини оширишга қaratилган фаолияти кафолатларини таъминлайди. Ушбу қонунга мувофиқ, хусусий мулк ҳуқуқи муддатсиз бўлиб, ўз мулкига эгаллик қилиш, фойдаланиш ва божқарига муддат қўйилмайди. Шунингдек, хусусийлаштириш натижаларини қайта қўриб чиқиш ва бекор қилиш тақиқланди, давлат мулкни хусусийлаштириш жараёнида юзга келган хусусий мулк дахлсизлиги белгиланди.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистонда хуфиёна иқтисодиётни бартараф этиш йўлидаги кўплаб чора-тадбирлар бевосита қарши курашининг қатъий усуллари эмас, ташкилий-ҳуқуқий шарт-шароитларни яратиш, ишбилармонлик муҳитини тубдан яхшилаш, тартиб-қоидаларни соддалаштириш ва давлат органлари фаолияти очиклигини таъминлашга йўналтирилган. Бу эса мамлакатда йилдан-йилга янги ички маҳсулот ҳажми ошиб, тадбиркорлар сафи кенгайиб боришида намойён бўлмоқда.

Дилшод АХМЕДОВ,
тадқиқотчи

Тараққий этган миллатлар оналарин ўқутар экан, биз аввал онамизни ўқутуб, анга тил ўргатмоқчимиз керак. Чунки бизни илм ва тилсизлигимиз алардандур.

Маҳмудхўжа БЕҲБУДИЙ

***

Оналар ёруғ дунёда ўз тил ва овозлари ила сўзламоқ ҳуқуқига моликдурлар.

НОЗИМАХОНИМ

***

Яхши билиш керакки, қалам — ўқлоғи, матбуот — кетмон бозори эмас. Йўсинсиз равишда хотирга келган ҳар бир сўздан жумлалар тўқимоқ фазилат саналайди. Сўз қолип, фикр унинг ичидаги хумдонидан пишиб чиққач, янги ҳаёт айвониға асос бўлиб ётсин!

Сўз сўзлашда ва улардан жумла тузишда узоқ андиша керак.

Абдулла ҚОДИРИЙ

***

Ҳифзи лисон деб ҳар бир миллат ўз она тили ва адабиётини сақламагини айтилу. Ҳар бир миллатнинг дунёда

«ОЙИНАИ ҲАР МИЛЛАТ ЭРУР ТИЛ-АДАБИЁТ»

борлигин кўрсатадурган ойинаи ҳаёти тил ва адабиётдур. Миллий тилни йўқотмак миллатнинг руҳини йўқотмакдур...

Боболаримизга етишгон ва яраган муқаддас тил ва адабиёт бизга ҳеч камлик қилмас... Пайғамбаримиз: «Эрларда жамол лисон ва тилдур», демишлар.

***

Эй она тил, азиз қадрдоним,
Илтифоти руҳим, раҳмоним.
Тугдигим кундан айладинг уфат,
Ўлгунча айрилма, эй жоним.
Менга илму адаб сан ўргатдинг,
Чин адиб, муаллим, шоним.
Миллатининг руҳини кўтаргувчисан,
Энг муқаддас қарамли султоним.

***

Ойинаи ҳар миллат эрур тил-адабиёт.

Абдулла АВЛОНИЙ

***

Замонамиздаги энг муҳим масалалардан бири-да тил масаласидур. Хушёр миллатлар мунинг аҳамиятини барча масалалардан ортиқ санайдурлар. Чунончи, тилларини кундан-кун софландурб, тиллари ичига кирган бегона сўзларни ташқари отиб, ислоҳ қилурлар... Мана шул сабабдан адабиёт ва миллиятлари кундан-кун тараққий қилиб бормоқдалар. Дарвоқе, қайси бир миллатким ўз тилини бегона лугатлардан озод сақласа ва ўз миллатини муҳофаза қилса, дин ва ойинини қўлдан бермайдур. Аммо биз туркистонликлар эса гафлат ва жаҳолатимизнинг кўплиги сабабли, бу муҳим масаладан ҳам беҳабармиз. Ўз тилимизда туркийча ва арабча сўзлар бор бўлган суратда яна ҳавасаки рус ё фаранги сўзларини ўртага суқиб истеъмол қилармиз. Икки туркистонлик турк бир-бирига ила сўзлашганда ҳавасаки рус лугатларини ўртага келтируб суқмоқлиги айни ҳамоқат бўлса керак. Бошқа хушёр ва тарбиятлик миллатлар бул ишни ор ва катта айб санайдурлар. Бошқа ерлини нари қўйдук, ушбу Туркистонимизда қайси бир рус, ё қайси бир армани ўз тилини қўйиб, бир-бирига ила туркча сўйлайдур. Аммо бизнинг сўйлаганимиз вақтида ҳеч бир бўлмаса ҳар бир жумлада бир калима рус сўзи эшитилур.

... Агар тил ва адабиётимизни муҳофаза қилмай, анга ажнабий лугат ва сўзларни қўшаберсак, бироз замонда тил ва миллиятимизни йўқотурмиз. Миллиятимизни йўқотганда диёнатимиз ўз-ўзи-ла, албатта, йўқолур. Бас, бизга тилимизни ажнабий сўзлардан муҳофаза қилмоқлик энг биринчи муҳим бир вазифадур.

Садриддин АЙНИЙ

21-oktabr — O'zbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi qonuni qabul qilingan kun

НЕГА “SENTABR” ЁЗИЛАДИ?

Ўқув йили сентябрдан бошланади. Иш юритиш қоидаларига амал қилган ҳолда ҳужжат тўлдирамиз. У синф журнали бўладими ёки бошқа меъёрий ҳужжатми, бугунги кунда ўзбек-лотин алифбосида тўлдирилади. Табиийки, уларда сана қўйилади, доскада ҳар бир мавзу ёзилганда ҳам санани кўрсатамиз. Демак, «сентябрь» сўзини, албатта, қайд этамиз. Кирилча алифбода мазкур сўзни рус тилидаги шаклда, яъни «сентябрь» тарзида ёзиш қоидалаштирилган. Аммо лотинча алифбомизда эса ушбу сўзни икки хил ёзиш кузатилади: *sentabr* ва *sentabr*. 1995 йили “Ўқитувчи” нашриётида чоп этилган “O'zbek tilining imlo lug'ati”да *sentabr* шаклида ёзилиши кўрсатилган. Лекин ҳануз *sentabr* каби ёзувлар ҳам учраб турибди. Хўш, аслида улардан қайси бири тўғри ҳисобланади?

Назаримизда, «сентябрь» сўзининг *sentabr* тарзида ёзилишини тушуниб олиш учун рус тили орфографияси қоидаларидан муайян бир ҳабдорлик талаб қилинади. Негаки, биз “ёлашган унлилар” деб атайдиган ҳарфлар:

— Ассалому алайкум!
— Ваалайкум ассалом!
— Қани, болажонлар, дарсени бошлашга тайёрмисиз?
— Албатта!

Русийзабон ўқувчилар салом-алик, йўқламадан сўнг муаллима Татьяна Ивановнага нигоҳини қандайдилар. Уларнинг кўзида ҳайрат, ўзга миллатга мансуб бу аёл ўзбек тилини қойилмақом ўзлаштирганига ҳавас акс этади. Татьяна Ивановна уларга нафақат ўзбек тили грамматикаси, кези келганда ўзбек халқининг бой тарихи, менталитети, урф-

е, ё, ю, я рус тили имлосида икки хил вазифада қўлланади. Аввало, улар худди ўзбекча сўзларда бўлгани каби икки товушни англатади: заём (зайом), июнь (июн), Юрий (Юрий), Европа (Европа), Елена (Елена), январь (январ), ноябрь (ноябрь)... Айни пайтда, “ёлашган унлилар”нинг иккинчи вазифаси ҳам бор: улар сўз таркибидида ўзидан олдин келган товушнинг юмшоқроқ талаффуз этилишини кўрсатади. Масалан, «сентябрь» сўзида қўлланган *я* ҳарфи [j] ва [a] товушларини эмас, балки ўзидан олдинги товуш [m]нинг юмшоқроқ тарзда, яъни [m] айтилишини тақозо қилади. Мазкур сўзни рус орфографияси қоидалари бўйича «*сентябрь*» шаклида ҳам ёзиш мумкин, бироқ (*ья*) шаклида икки ҳарф қўлланган кўра битта ҳарф — *я* билан ифодалаш қулай. Шу боисдан ҳам рус ёзувида, одатда, *е, ё, ю, я* ҳарфлари қўлланилади. Ўзбек адабий

тилида эса юмшоқлик-қаттиқлик ҳолисаси мавжуд бўлмагани сабабли лотинча алифбода *sentabr* шаклида ёзиш ўзини тўла оқлайди.

Аммо шуни назарда тутиш керакки, рус тили ва рус тили орқали Европа тилларидан ўзлаштирилган сўзларнинг айримларида *yo, ye, ui, ya* шакллари сақлашга тўғри келади. Масалан, *шофёр, актёр, вахтёр, шахтёр* каби сўзларни лотинчага ўтирганда у ҳарфи ёзилиши лозим: *shofyor, aktyor, vaxtyor, shaktyor*. Бироқ *режиссёр, дирижёр* каби сўзларда аҳвол бошқача, уларда у ҳарфини қўлаш, яъни *rejissyor, dirijyor* шаклида ёзиш мумкин эмас. Чунки бундай ҳолатда [режисёр], [дирижёр] каби талаффуз юзага келади. Шунинг учун ҳам режиссёр сўзи *rejissot* шаклида, дирижёр сўзи *dirijot* ёзилиши лозим.

Баъзан “ёлашган унлилар”ни ифодалашда белгиланган имло қоидаларига эмас, балки ўзибўларчиликка йўл қўйлаётганини ку-

затиш мумкин. Масалан, лотинча алифбода босиб чиқарилаётган айрим адабиётларда *byudjet, valyuta, lyuks, plyus* каби ёзувлар учрайди. Хўш, айнан шу ёзувлар ўзбек алабий тили имло қоидаларига мувофиқ ёзилгани? Назаримизда, кўпгина нашрларда компьютер ўтириб берган вариантга таянилмоқда. Ваҳоланки, компьютер қанчалик “ақлли техника” бўлмасин, барибир, ўзлаштирилган сўзларни тўлиқ ифодамайди: берилган буйруқ асосида *yu* ёки *u* тарзида ўтириб беради, холос. Бундай ўринларда албатта мутахассиснинг аралашуви талаб этилади. Демак, *бюджет, валюта, люкс, плюс* сўзларидаги *y* ҳарфи юқорида кўрсатилб ўтилганидек 2 товуш: *й+ю*ни ифодаламайди, балки ўзидан олдинги ундошни юмшоқроқ талаффуз этиш учун қўлланган. Шундай экан, уларни ҳам *budget, valuta, luks, plus* шаклида ёзиш лозим бўлади.

Айни пайтда бошқа тил-

Til bilgan — el bilar

биётларини мутолаа қилади. 279-мактабда 1988 йилдан бери меҳнат қилиб келаётган муаллима ҳақида гап кетгудек бўлса, ўқувчилар, оналар, ҳамкасблари беихтиёр унинг ижобий фазилатларини санай бошлашади.

— Мактабимизда таълим ўзбек ва рус тилларида олиб борилгани боис, баъзан ўзаро мулоқот жараёнида ўзбекчага русчани аралаштириб гаплашамиз. Татьяна Ивановна эса соф

«ЎЗБЕКИСТОННИ, ЎЗБЕК ХАЛҚИНИ СЕВАМАН!», дейди украин миллатига мансуб Татьяна Острецова

одатлари ҳақида ҳам тушунча беради: «Сиз — Ўзбекистон деган жаннатмисол юрт фарзандисиз. Ўзбек халқи бағрикенглиги, меҳмондўстлиги, хушмуомалалиги билан тан олинган. Қани, айтинг-чи, саломлашганда, қайси миллат қўлини кўксига қўяди? Ота-она дуосини олиш, катталарни ҳурмат қилиш, бева-бечораларга хайр-саховат кўрсатиш қарерда бор?».

Бир зумда ўқувчиларга муаллима қалбидидаги ҳиссиёт ва қарашлар «кўчиб» ўтади. Татьяна Ивановна энгил тил олади, сўнгра дарсини давом эттиради.

Пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек тумани халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлимига қарашли 279-умумтаълим мактабининг ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчиси

ши бошқача, ички дунёсида ўзбекча қарашлар кўпроқ қарор топган талаба қизининг юриш-туришидан, одоб-ахлоқидан ҳайрон қолишарди. Чунки қизгина ўзбек тилида раван ва бехато сўзлаша олиш билан бирга, миллий урф-одатлардан ҳам яхши хабардор эди. Библияси, талаба қиз Гулистон туманидаги қишлоқлардан бирида, асосий қисми ўзбеклар бўлган маҳаллада туғилиб, катта бўлган экан.

...Унинг педагогик фаолиятини бошлаганига ўттиз йилдан ошди. Гарчанд мутахассислиги рус тили ва адабиёти ўқитувчиси бўлса-да, таълим рус тилида олиб бориладиган мактабларда ўзбек тили ва адабиётдан сабоқ бериб келмоқда. Муаллима вақти-вақти билан қайта тайёрлаш курсларида ўз малакасини оширади, ўзбек тилидаги ўқув ада-

ўзбек тилида гапириб, барчамизни лол қолдиради. 5—9-синфлар орасида таълим рус тилида олиб бориладиган синфлар сони 12та бўлиб, 786 нафар ўқувчига ўзбек тили ва адабиётдан дарс бериш Татьяна Острецованинг зиммасига юклатилган. Унинг ҳар бир синфга мўлжаллаб тайёрлаган дарс ишланмалари Ахборот-ресурс маркази компьютерларига жойлаштирилган. Бундан ташқари, у йил тақвимидан ўрин олган барча миллий байрамларимизни ўзбек тилида нишонлашга мўлжалланган сценарийлар яратмоқда.

Ўзбекистонни ўз юрти деб билган, унинг меҳнаткаш ва бунёдкор халқига юрагининг тўридан жой берган Татьяна Острецова каби юртошларимиз эл ардоғида.

Хулқар ТҲИМАНОВА

ТИЛ БОРКИ, ЎЛМАЙДИ МИЛЛАТ

табнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчилари — Гулчеҳра Ахатова ҳамда Дилбар Аҳмедова бошчилигида 8-синф ўқувчилари томонидан саҳна кўриниши намойиш этилди.

Табирда сўзга чиққанлар она тилимизнинг кенг имкониятлари, миллий қадриятларимизга ҳурмат билан қараш ҳар биримизнинг, хусусан, бугунги авлоднинг муқаддас бурчи экани ҳуқусида фикр биқирди.

Мактабнинг «Зулфияхоним қизлари» тўғраги аъзолари ифодали ўқиган она тилимизнинг жоизбасини мадҳ этувчи шеърлар барчанинг оқшишига сазовор бўлди.

Темур МАМАДАЛИЕВ олган сурат.

Тил бани Одам учун беминнат дастёр, хокисор хизматкор экани билан ҳам қадрлидир. Дунёда маълуми машҳур ҳар тилки бор, унда халқининг тарихи, бугуни ва эртаси муҷассам. Онадек муътабар ўзбек тили ҳам эъзозу эҳтиромга, таъбир жоиз бўлса, минг айлланиб ўргилишга арзигulikдир. Тилимиз минг йиллик тарихи мобайнида не-не талотумли замонларни бошидан кечирмади. Кишилиқ тарихига назар ташланса, жаҳонни забт этган саркардан давронлар, аввало, мазлум халқ маънавиятининг маъғи бўлмиш тилига тажовуз этишга ҳаракат қилганлар. Мазкур бўҳронлардан қўхна тилимиз ҳам “бенасиб” қолмади. Бағри куюк бу тилининг не-не “пайлари узилиб, қобиргалари синиб” (А.Орипов) кетмади дейсиз... Аммо халқ даҳоси, заҳматкаш фарзандлар закоси уни батамом таназулдан омон сақлаб қолди. Қолаверса, узоқ йиллар суронида ўзининг асл фарзандлари етовиди худди қақнус сингари қайта туғилиб, камол топаверди. Бугунги ҳурлик замонда, тилимизнинг қонуний ҳимояси қайта тикланган замонда буюқ тилимиз ўзининг бутун бўй-баста билан кенг қулоқ ёймоқда. Тилимизнинг тароватю нафосати, имкониятию салоҳиятини инкишоф этиш йўлида таниқли адиблар заҳматкаш, тил илми билимдонлари тер тўкмоқдалар.

ЭҲТИРОМ ҚАЛЬДА БЎЛСИН

Она тилимизга Давлат тили мақоми берилган муборак кун, ўзбекка ўзлигини қайтарган, тақдирини ва келажagini тайин этган Қонун миллатимиз тарихига зарҳал ҳарфлар билан ёзилди. Ушбу қутлуғ қонун ўлароқ, ўзбек тилининг рутбаси — мақоми юксалиб, минг йиллик халқ тилининг хира тортган қўла-ри қайтадан очилиб гўё. Дарҳақиқат, кўп йиллик ушбу орзуга эришиш осон кечмаган. Шу ўринда Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Ориповнинг ўтган аср 80-йилларида Ўзувчилар уюшмасида ўтган бир асар муҳокамаси билан боғлиқ хотираси хаёлдан ўтади: ўзбек адибларидан бирининг ўзбек тилида чоп этилган асари муҳокамасига бағишланган йиғилиш иштирокчиларнинг барчаси ўзбек бўлгани сабабли ўзбек тилида олиб борилаётган паллада ногаҳон русийзабон фаррош аёл кириб қолгани учун йиғилиш рус тилида давом этган экан. Бу, қанчалар ачинарли бўлмасин, аччиқ ҳақиқат.

Шукрки, истиқдол шарофати билан минг йиллик урф-одатларимиз, анъаналаримиз қайта тикланди. Ўзимизга ўзлитимиздан келиб чиқиб баҳо берадиган бўлик. Президентимизнинг “Юксак маънавият — энгилмас куч” асарида таъкидланганидек, ўтган давр мобайнида давлат тилининг ҳаётимиздаги ўрни ва таъсири кучайтириш, уни том маънодаги миллий қадриятга айлантириш йўлида илгари тасаввур ҳам қилиб бўлмайдиган улкан ишлар амалга оширилди. Аммо, тарозининг икки палласи бўлганидек, ҳали-ҳануз юртошларимизнинг тилга бўлган муносабатларида баъзи огриқли нукталар ҳам борки, улар қутилмаганда тишга теккан тошдек кўнглини хира, дил-

ни вайрон қилади. Кундан-кун шаҳримиз кўрқига кўрк бўлиб қўйилаётган бинолар пештоқидаги маънавиятимизга ёт “Наполеон”у “Империя”, “Мойка”ю “Манго” сингари пешваҳалар, тилда муносиб муқобили бўлгани ҳолда қўлланилиб келаётган турли чет сўзлар, тузукроқ тилининг хира тортган қўла-ри қайтадан очилиб гўё. Дарҳақиқат, кўп йиллик ушбу орзуга эришиш осон кечмаган. Шу ўринда Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Ориповнинг ўтган аср 80-йилларида Ўзувчилар уюшмасида ўтган бир асар муҳокамаси билан боғлиқ хотираси хаёлдан ўтади: ўзбек адибларидан бирининг ўзбек тилида чоп этилган асари муҳокамасига бағишланган йиғилиш иштирокчиларнинг барчаси ўзбек бўлгани сабабли ўзбек тилида олиб борилаётган паллада ногаҳон русийзабон фаррош аёл кириб қолгани учун йиғилиш рус тилида давом этган экан. Бу, қанчалар ачинарли бўлмасин, аччиқ ҳақиқат.

Шукрки, истиқдол шарофати билан минг йиллик урф-одатларимиз, анъаналаримиз қайта тикланди. Ўзимизга ўзлитимиздан келиб чиқиб баҳо берадиган бўлик. Президентимизнинг “Юксак маънавият — энгилмас куч” асарида таъкидланганидек, ўтган давр мобайнида давлат тилининг ҳаётимиздаги ўрни ва таъсири кучайтириш, уни том маънодаги миллий қадриятга айлантириш йўлида илгари тасаввур ҳам қилиб бўлмайдиган улкан ишлар амалга оширилди. Аммо, тарозининг икки палласи бўлганидек, ҳали-ҳануз юртошларимизнинг тилга бўлган муносабатларида баъзи огриқли нукталар ҳам борки, улар қутилмаганда тишга теккан тошдек кўнглини хира, дил-

Еркинжон ОДИЛОВ,
УЗР ФА Тил ва адабиёт
институтини тадқиқотчиси

Эзгу ғоялар рўёби учун

Халқимиз менталитети, турмуш тарзи, ўтмиши ва бугунини олимона нигоҳ билан кўра оладиган педагогика фанлари доктори, профессор Муҳаммаджон Куроновнинг илмий-назарий, ҳаётий, бадиий-публицистик руҳдаги мақолалари кенг жамоатчиликка яхши таниш. Олимнинг айнан шу мавзуларни жамлаган тўплам ва рисолалари аллақачон китобхонлар мулкига айланган. «Маънавият» нашриётида чоп этилган «Эзгу ғоялар рўёби» китобига ҳам муаллифнинг бир-бирига мазмунан

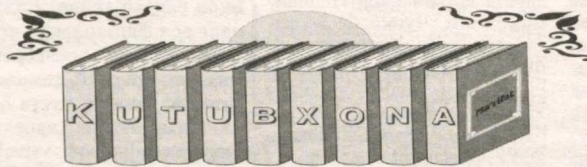
яқин мавзудаги қизиқарли, ўқишли мақолалари киритилган.

Ҳаётий факт ва далилларга бой, қизиқарли услуби билан ажралиб турувчи бу мақолаларни шунчаки ўқимаслик керак, балки ижтимоий-сиёсий фан ўқитувчилари, маънавият ва маърифат соҳаси мутахассислари, маҳалла маслаҳатчилари, умуман, Ватан тақдирини ўз тақдирини деб билувчи юрдошларимиз иш ва ҳаёт жараёнида қўллашлари ҳам мақсадга мувофиқдир.

Х.КУЗМЕТОВА

Комил инсон талқини

Азал-азалдан ота-боболаримиз комил инсон ғоясини илгари суриб келадилар. Зеро, ҳам миллий, ҳам умуминсоний моҳиятга эга, одамзодга хос энг юксак маънавий-ахлоқий ва жисмоний баркамолликни мужассам этган, ҳаммиса эзгуликка ўндайдиган бу ғоя азалий ва абадий мавзу саналади.

Муҳаммаджон Жаҳбаровнинг «Комил инсон ғоясининг тарихий-фалсафий негизлари» рисоласи айнан шу мавзуга бағишланган

янги манбалардан бирidir. Муаллиф ўз тадқиқоти давомида Шарқ ренессанси муаммосига доир илмий-назарий мулоҳазалар, ахлоқий қарашларни таҳлил қилади.

Ижтимоий-сиёсий фанлардан дарс беришчи ўқитувчилар ушбу рисоладан иш жараёнида фойдаланишса, ўқувчи ва талабалар билим доирасини, маънавий-ахлоқий дунёқарашини янада кенгайтирадилар.

Х.ТҶИМАНОВА

«Янги нашр» нашриётида таниқли авар шоири Расул Ҳамзатовнинг «Оналарни асранг» достони чоп этилди.

— Дунёдаги азиз зот — ОНА ҳақида шеър-достон ёзмаган шоир бўлмасе керак, — дейди китоб тарҳмони, шоир Асрор Мўмин. — Лекин улар орасида ярқ этиб кўзга ташланган турадигани, оҳанрабодай ўзига тортадигани Расул Ҳамзатовнинг «Оналари асранг» достони десак, ҳеч бир муболага қилмаймиз. Чунки шоир достонини ёзиш учун бор билим-салоҳиятини, узоқ йиллик ҳаётий тажрибасини баҳшида этган, унга дунёдаги барча оналарга бўлган меҳр-муҳаббатини қўйган. Буни бир умр Доғистон тоғларини улуғлаб яшаган шоирнинг достондаги «Ҳўққилар кўп дунёда бироқ, Ҳўққилар кўп онадан бироқ» каби самимий мисраларидан ҳам билсак бўлади.

«Оналарни асранг»

Достон шоирнинг отаси Ҳамзат Цадаса (1877-1951)нинг сўнгги кун тасвири билан бошланади. Ота ўғлига «Уйнинг фойзи — онангини асра» дея васият қилиб, вафот этади. Шоир отасининг васиятини онаси Хандулай момо (1888-1965) дунёдан ўтганда алам билан эсга олади.

Васиятни тўлиқ адо қилмадим, Баъзида унутдим сўзларингизни. Онанон, мен сизни асрай олмадим, Мен ўлимдан асрай олмадим сизни.

Шоир бу вақтда Хиросима шаҳрида Иккинчи жаҳон уруши қурбонларига ўрнатилган ёдгорликнинг очилиш маросимига иштирок этаётганди. Унинг дард-армонлари шеър мисраларига айланди.

Февраль шамолдай сизни, онажон, Кузата олмадим сўнгги манзилга. Шум хабар етган он тикилдим гирён, Ўртадаги уч минг қақирим йўлга.

Олис йўлда шоирнинг ҳаёлидан «Ёшинг улуг' бўлсин, сочларинг оппоқ, бари бир етимлик энг ог'ир фироқ», «Онаси борларга гўзалдир олам», «Кимнинг ҳаёт бўлса онаси, ўша бхтлик экан чинакам», «Болаларинг билан фахрлан, болам», «Оналари асранг — бу мангу даъват» каби шеърларнинг дилди-дигида сингиб кетадиган мисралар ўтгандир. Бироқ, шоир достон устида изланишда давом этди. Нихоят, унга 1976 йилда нукта қўйди.

Достон қўллаб тилларга таржима қилинди ва қанча-

дан-қанча нуфузли мукофотларга муносиб кўрилди. Расул Ҳамзатовнинг дунёдаги барча оналарга мадҳия сифатида битилган «Оналари асранг» достони ўзбек китобхонларига ҳам тўхфа этилди.

Малика УБАЙДУЛЛАЕВА

«Гап деган бир оиланинг бор экан тўрт боласи»

5—6-синфда она тили бўйича энг зарур билимлар берилди. Бир сўз билан айтганда, фан бўйича олинди-диган билимга пойдевор шу боқичда қўйлади. «Гапларнинг ифода мақсадида кўра турлари». 5-синф дарслигинидаги ушбу мавзунини қай йўсинда тушунирсак, ўқувчи ёддан мустаҳкам ўрин олади?

Бу саволга ўқитувчилар «Тил ва адабиёт таълими» журналининг 9-сони билан танишиб, жавоб олишлари мумкин. «Дарс — муқаддас» руҳи остида берилган «Гапларнинг ифода мақсадида кўра турлари» мавзусини мустаҳкамлаш мақоласида муаллиф Доноҳон Усмонова ўқувчиларга бу мавзунини шеърли топишмоқлар ёрдамида тушутиришни тавсия этади.

Масалан: «Гап деган бир оиланинг Бор экан тўрт боласи: Бири ўта қизиқувчан, Бири тезкор хабардор. Бирининг хоҳиши кўп, Бири эса қилар дўк. Оғайнижон ўйлаб бок, Тезкор чилиш жумбоқ».

Бунда ўқитувчи жуда яхши мисол топган: гапни оилага қийсалган. Биламизки,

оилада тўрт фарзанд бўлса, уларнинг характери ҳам тўрт хил бўлади. Топишмоқдаги қизиқувчан бола — сўроқ гап, тезкор хабардори — дарак гап, ундоз галнинг хоҳиши бисёр ва дўк қилувчиси — буйроқ гап. Ўқувчилар шу каби шеърли топишмоқларнинг жавобини топиш асосида гап турларининг ўзига хос хусусиятлари ҳақидаги билимларини мустаҳкамлайдилар.

Журнални varaқлаб, ўқитувчилар дарс жараёнини иходий ташкил этишга қўлмак хабардор бўлишлари мумкин. «Shall/will+инфинитив фелъ шаклининг синтактик семантикаси ва унинг тарҳида ифодаланиши», «Менинг ўрганига болам» ҳикоясини ўрганиш йўллари», «Таълим-тарбия жараёнида педагогик-психологик мулоқотнинг аҳамияти» каби мавзулар иходкор муаллифнинг методик базасини тўлдирди.

Она тили, адабиёт ва ўзбек тили фанлари оилиги ҳамда тил байрамини ўтказиш юзасидан «Тил борки, ўлмайди миллат» методик тавсияси эса, тил байрамини ўтказишда амалий ёрдамдир.

Соҳиба МУЛЛАЕВА, «Ma'rifat» мухбири

Кўҳна спорт тури янги талқинда

Юнонистонда миллодан аввалги 776 йили ўтказилган биринчи Олимпия ўйинларида спортчилар асосан энгил атлетика бахслари бўйича куч синашган. Ваҳоланки, ўша вақтларда оммалашган гладиаторлар жангидан кўра қизиқарли ва мурасасиз, шу билан бирга, қонли, баёв бахсларни топиш мушкул эди.

Аммо тез орада инсоннинг кундалик, оддий функционал вазифаларидан нухса олган беозор спорт тури — юриш, югуриш, сакраш ва улоқтириш (найза, тошлар ва бошқа қуроллар) мусобақаларини жамулам этган энгил атлетика одамларни ўзига ром эта бошлади. Бундан қадим замонларда ҳам башарият ёвузлик, эъраволикдан эзгулик ва олижаноблик хислатларини устун қўйгани аниқлашди...

Бугун мураккаб экологик бекарорлик юзга келатган сайёрамизда соғлом турмуш тарзига амал қилиш, спорт билан шугулланишнинг аҳамияти ортомда. Ҳатто аҳоли сони кўпайиб, истеъмолчилар сафи кенгайиб бораётган, ортқча вақт топиш мушкул бўлган тигиз даврда ҳам ҳар қандай инсон энгил атлетика билан машғул бўлиши мумкин экан...

Ропиқжон Қўдратовнинг яқинда нашр этилган «Энгил атлетика» дарслигида бу масала атрофлича баён этилган. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг олий ўқув юртиялари оилий-услубий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган мақсуд қўлланма жисмоний тарбия институтини ва «Энгил атлетика» асосий фан ҳисобланган факультетлар талабалари, соҳа мутахассислари, ўқитувчилар, малака ошириш факультети тингловчилари ва мураббийлар учун мўлжалланган.

Дарсликдаги билимлар, фактлар ва кўрсаткичлар узоқ йиллар мобайнида турли манбаларни мунтазам кузатиш, дунёдаги энг нуфузли спорт мусобақалари — олимпия ўйинлари, жаҳон ва қитъа чемпионатлари тарихини ўрганиш, етук мутахассислар, машҳур спортчилар билан ҳамсуҳбат бўлиш асосида тўплаганига шубҳа йўқ. Асосийси, энгил атлетиканинг мазмун-моҳияти, унинг ўғил-қизлар саломатлигига нечоғлик ихобий таъсир этиши аниқ рақамларда кўрсатилган. Масалан, муаллиф «Қисқа масофаларга югуриш техникаси» ҳақида тўхталиб, стартининг тўрт қўрилиши — оддий, узоқлаштирилган, яқинлаштирилган ва тор стартлар ҳақида, уларнинг майда-майда деталларига акс эттирган. Шунингдек, дарсликда чизма расмлар ёрдамида спортчининг ҳаракатлари, оёқлар, қўллар, елка, тана, бош, белнинг ҳолатлари келтирилган, китобхон учун энгил атлетика сирларини ўзлаштириш бирмунча энгиллашади.

Зоҳиджон ХОЛОВ

«Бошланғич синф ўқитувчиси йўлда кела туриб, мактаб гулзорининг биқинида, нимжонлигиданми ёки биров билмай туртиб кетганиданми, эгилиб қолган ниҳолни авайлабгина қўлига олди. Синфга кириб, қафтидаги қаровга муҳтож гулни тавалла қўтказди. Синф деразаларини очди, хонадаги гулларга сув қўйди. Ҳаёлининг бир четидан қовжирашдан берирок, қийшайиброқ қолган гул-

«Қушлар нега учади?»

нинг тикланишга мадори етармикан, деган ўй бор эди. Жаҳжи ўғил-қизларнинг елка-бошини силаб кутиб олар экан, ич-ичидан олдиға мақсад қўйди: шу ниҳолни бошқа гуллар қаторига қўшаман...

«Бошланғич таълим» журналининг 9-сонидаги «Гулоийм устоз — халқ ўқитувчиси» сарлавҳали мақола шундай бошланади. Бу мажозда Гулоийм Жалиева, балки барча бошланғич таълим ўқитувчилари зиммасидаги масъулиятни вазифаларнинг мазмун-моҳияти муҳасаммалашган.

Нашр саҳифаларидан ўрин олган барча мақола-лар бошланғич таълимдаги муайян масалаларга ечим топишга, янги услуб ва усулларнинг мазмун-моҳиятида аҳамиятини очига, таълим-тарбия жараёнида педагогларга қўл келадиган бошқа қўллаб тавсияларга бағишланган.

Хусусан, «Мустақил фикрлашга ўргатиш» мақоласида ҳаётини, катталар фаолиятини, табиатдаги воқеа-ҳодисаларни кузатиш асосида болаларда туғилдиган «Осмонда нима бор?», «Қушлар нега учади?»

«Мен нима учун кичкинаман?», «Булут нима?» каби қўллаб содда, аммо қизиқ саволларга қонқарли жавоб бериш лозимлиги ҳақида фикр қўрилади.

«Дарахт барглари нега тўкилади?» мақоласини ўқиб, болаларнинг дарахтга барг нима учун кераклиги, қудда улар нега сарғайиши ва тўкилиши ҳақида қизиқарли маълумотларга эга бўлишади. 3-синфлар учун «Табиатшуносликдан тест

топириқлари» эса ўқувчиларнинг ақлини чарлашга, хотирасини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Журналдаги «Истиклол, шахс, муаллим», «Сўз бойлигини оширувчи таълимий-дидактик материаллар», «Бдан 10гача бўлган сонлар билан таништириш», «Тасқара ўрдакча феномени: унинг сабаблари нимада?», «Развивая грациозность и изящество», «Азбука бумажной пластики» каби материаллар ҳам муштариоларни бефарқ қолдирмайди.

Ҳамза АБДУЛЛАЕВ

Мехр жуда-жуда тотли туйғу. Аслида, ҳаётнинг гўзаллиги, мазмуни ва давомийлигини меҳр таъминлайди, асрайди, десак муболага бўлмас. Инсон бир-бирига меҳр узатиб турмоғи учун катта меҳнатга бел боғламас, ҳеч нарса йўқотмас. Аммо кўп ҳолларда меҳрсизликдан зорланади, озорланади. Айниқса, ота-онанинг фарзандларидан ўзи кутган, умид қилган меҳрни топа олмаслигини не билан изоҳлашга ожиз қоласан киши. Айбни кимдан, нимадан изламанг, умр аталмиш йўлни ортга қайтариб, хатоларни тuzатиб, кўнгилни хотиржам этиб бўлмаслигига иқрор бўлмоқдан бошқа чора йўқ! Хўш, надоматларнинг олдини олмоқ учун нималарга эътибор қаратмоқ даркор?

Психология фанлари номзоди Одина Отажонова билан мулоқотимиз ана шу — ҳеч биримиздан ҳеч қандай маблағу муаммолар ечимини талаб этмайдиган, осонгина эришмоғимиз мумкин бўлган, аммо баъзида бой берилиб, оғриқли аламга айланмаган, юрагимизни зирқитиб турувчи ота-она ва фарзанд ўртасидаги меҳр-муҳаббат масалаларига қаратилди.

— Болага қўйилган исм унинг феъл-атвори, хусусан, ота-онаси, яқинларига нисбатан меҳр-оқибатли бўлишга қай даражада таъсир этади?

— Келинг, жавобни бир ривоят шарҳи билан бошлай қолай: ўғлининг қилмишларидан зада бўлган ота охири чорасизлигидан бир донишманднинг олдида маслаҳат сўраб борибди. Унинг сўзларини обдон тинглаган донишманд эса ўғлини ёнига чорлаб холи гаплашмоқни маъқул қўрибди.

«Исмингиз нима?» дебди у қаршисига келиб ўтирган, тоғни урса толқон қилгулек йиғитга қараб. Донишманд унинг биринчи жавобиданоқ фожеанинг илдини топибди ва отасини чорлаб, фарзанди олдидаги биринчи оталик бурчнинг ёғи адо этила олмасган, у боласига қўйган исм форсий тилда «кўршапалак» маъносини англатиши ва оқибат бугун дилбанднинг хатти-ҳаракатлари ҳам шу забонсиз махлуқнинг ҳар ёнга ўзини уриши янглиғ маънисиз эканини далиллаб берибди. Қиссадан ҳисса шуки, исм инсоннинг феъл-атвори шаклланишида муҳим ўрин тутди. Бола-миз ҳаёти давомида исми билан чорланади, танилади, тан олинади, эътироф этилади. Шундай экан, ота-она ўғил-қизига исм танлашда фақат жимжимдорлик, орзу-ҳавасларга берилмай, бу вазифани масъулият билан адо этиш масаласига бурч сифатида қарамоғи керак. Лекин, афсуски, айримлар бозордан арзимас мато олиш учун узоқ кенга-гашадилар-у, жигарбандига исм танлаш масаласида кўпчилик билан маслаҳатлашиш у ёқда турсин, ҳатто ҳеч бўлмаганда миннатсиз дўст, доимий ҳамроҳ бўлаётган китобларга мурожаат қилмайдилар. Ўрганишлар шуни тасдиқлайдики, аксарият адашларнинг шахс хусусиятларида жуда кўп ўхшаш жиҳатлар кузатилади. Ёки баъзи баландпар-

воз исм соҳибларининг ҳамиша ўз «мен»ини юқори қўйишлари, ўзгалардан иззат-ҳурмат, эътибор кутиш истаги кучли эканини қайд этиб ўтишни истардим. Ёки «Мўмин» исмли кишилар

болалигида, эҳтимол, шўх бўлса ҳам, улғайгач, албатта, ўз исмларига «тортади». Исм инсоннинг ҳаёти, яшаш тарзига ҳам озми-кўпми таъсирини ўтказиши кўп бора тасдиқланган. Фарзанд доғини чекавергач, боласига «Турсуной», «Умрзоқ» дея ном бериб, муродига етганлар кам эмас. Исмнинг атрофдагиларга меҳр-оқибатли бўлишига таъсири хусусида тўхталидиган бўлсак, халқимизда ажойиб нақл бор: «Ҳаммаси ниятга боғлиқ». Исм танланар экан, яқинларининг самимий тилак билан ёндашишлари, дунёга келган гўдакка, аввало, ўзлари чин дилдан муҳаббат кўрсатиб, ардоқлаб, уни турли салбий иллату таъсирлардан ҳимоя қилиб улғайтиришлари, албатта, кун келиб ўз меъясини беради.

— Баъзи оилаларда фарзандини суйиш, эркалатиш маъносига исмларига «жон», «хон», «бону», «бек» сўзлари қўшилиб айтелса, айрим хонадонларда исмларни қисқартириб, «кесиб» қўллаш орқали болажонга меҳрларини «кўрсатишади» гўё. Дейлик: «Дилиш» (Дилмурод), «Иноб» (Инобат) сингари. Бундай муносабатларни психолог сифатида қандай изоҳлайсиз?

— Аслида, болани кунига ҳеч бўлмаганда уч-тўрт марта қўчиб, сочларини силаб «Фалончижон ўғлим ёки қизим, сен менинг борлигимсан, ишонганимсан...» каби маъноларда илиқ

сўзлар билан алқаб, эркалаб қўйиш унда ота-онага меҳрни, муҳаббатни оширади. «Фалончибек, сиз оиланинг суянган тоғисиз», «Фалончижон, сиз борсиз» ки уйимиз сариштилади, сиз уйимизнинг фарштасисиз» каби ҳам суйиш, ҳам ишонч, умид оҳанглари билдирувчи изҳорлар эса уларни ўзларига нисбатан масъулият билан қарашга ундайди, зийракантиради. Яқинларига ҳурматини оширади. Аксинча, исмини «чала» айтиб чақириб боланинг ўзига ишонч ва ҳурматини сусайтиради. Эътибор берган бўлсангиз, боғча ёшидаги болалар кўпинча бир-бирлари билан тортишиб қолгудек бўлса, исмларини бузиб айтиш билан гўёки «рақиб»ини «жазоллайди». Чунки айнан 1-3 ёшларда уларнинг «мен»и шакллана боради. Ўз исми маъносини таҳлил этишга уринади. Шунда биз катталар эримасдан уларга исмининг маъноси, балки унинг исми улуг инсонлар,

битилмаган илмлари бор-у, муаллими, мактаби йўқ. Бу сабоқни эгаллаш учун ота-оналар вояга етаётган фарзандлари билан жуда кўп суҳбатлар қуриши, бу гурунглarning «Фалончи ундоқ, фалончи бундоқ» қабилдаги миш-мишларга эмас, том маънода маърифий таълим-тарбия асосига қурилишига эришмоқлари лозим ва зурур. Ажойиб фарзандларни камолга етказган нуронийларнинг ўғитларига ошно бўлиш, китоблар ўқиш билан ҳам ота-она бўлиш учун ҳозирлик дарсларини олмоқ мумкин. Тадқиқотлар шуни тасдиқлайдики, ота-она, аввало, фарзандини жазолашни эмас, уни тинглай билишни ўрганмоғи керак. Бу «тинглаш» бола ҳали дунёга келмасиданоқ бошланғич даркор. Онанинг кўкси остида улғаяётган зурриёди билан қўлларини оҳиста қорни атрофида юргизиб, эркалаб гаплашиши, уни кутаётгани, у оиласига қувонч бахшида этажанини секин, майин

Ruhyat olami

Болани бошқалар билан қиёслаб, «Фалончини қара, сен аҳмоқсан», дейиш билан билингки, унинг аҳмоқона ишлар қилишига йўл очасиз. «Тенгдошинга қара, фалон муваффақиятларни кўлга киритган, сенинг қўлингдан ҳеч нарса келмайди...» дедингизми, энди у не ишни бошидан тутмасин, «Мен барибир удалай олмайман!» деган ўй миясида туради ва шунга яраша натижага эришади. Унутманг, болага энг катта куч ва ишонч берувчи, аввало, ота-онанинг муносабати! Бир болани биламан, туспа-тузук ўқувчи эди-ю, отаси нуқул «Бу аҳмоқ, айтганимни қилмайди», дея танбех бераверарди. Қарангки, бора-бора у аҳмоқона ишларга бош суқадиган, қингир-қийшиқ кўчаларга бўйлайдиган кимсага айланди-қолди!

— «Қариси бор уйнинг париси бор», дейдилар. Аммо айрим бобоу бувилар наби-раларини келинидан кўра бошқачароқ тарбиялагиси келади. Уларни гўёки келини ва ўғлидан «ҳимоя» қилиб, танбех беришганида ўрталарига тушишади. Бу «иккиёқлама» тарбиянинг салбий оқибатлари хусусидаги фикрларингиз...

— Бола тарбиясида самимиятнинг ўрни ниҳоятда муҳим. Айрим бобо-буви-лар ўғли, қизининг кўзи учун «Кўриб қўй, мен болангни яхши кўраман, улардан ҳеч нарасини аямаяман...» деган маънода иш кўришади. Буни бола нозик туйғулари билан ҳис этади. Айрим бобо-буви-лар эса «Менинг олдимда урма, сўкма», дея набирасига «паноҳ» бўлишга ҳаракат қилишади. Бундай нотўғри муносабат бола улғайганида ҳам ҳамиша ўзига таянч излайдиган, кимдан фойда келса, халқона таъриф билан айтганда, тарозининг қайси палласи оғир босса, шу томонга оғиб кетаверадиган кимсага айланишига сабаб бўлади. Дейлик, ота фарзандига танбех бераётгани, оиладаги ҳамма бирдек уни қувватлаб турмоғи, агар ноҳақ бўлса, кейин болага эшиттирмай фикрларини билдирмоғи керак. Катталарнинг бири ботдан, бири тоғдан келдими, бола бундан фойдаланиб, эртага ундан ҳам каттароқ хато қилиши мумкин. «Бола азиз, одоби ундан ҳам азиз» экани оиланинг шиорига айланиши керак. Фақатгина ҳамкорликда, ҳаммаслақ бўлиб берилган тарбияга унинг келажақда яқинларига меҳр-оқибатли, оқил инсон бўлиб вояга етишига замин яратилади.

Ойбуви ОЧИЛОВА

МЕХР ЯШНАТАДИ ДУНЁНИ...

3-суҳбат

оилалари шажараси вакиллари хотираси, ҳурмати учун қўйилганини тушунтириб бермоғимиз керак.

Менинг отам саксон еттига кириб вафот этган эди. Бироз вақт ўтиб дунёга келган ўғлимга кўпчиликининг маслаҳати билан «Отабек», дея исм қўйди ва Отажонов Отабек бўлди унинг исми-шарифи. У эсини таниб, мenden «Нега фамилиям исмим билан бир хил?» дея савол бера бошлагач, ҳар иккала бобосининг бағрикенглик, эзгу ишларга бош бўлишдек хислатларини атрофлича тушунтириб бериб, уларга ўхшашга ҳаракат қилишини сўраб, бу бизнинг энг катта орзумиз эканини англатишга интилганман. Қарангки, ҳақиқатан ҳам, ўғлимда отамнинг ажойиб хислатлари такрорланаётганига гувоҳ бўляман.

— Болани жазолашнинг усуллари сифатида ундан аразлаш, гаплашмай қўйиш тўғриси? Ота-она бошқаларнинг фарзандига ҳавас қилишини ошқорла такрорлайвериши ўғил-қизига қандай таъсир этади?

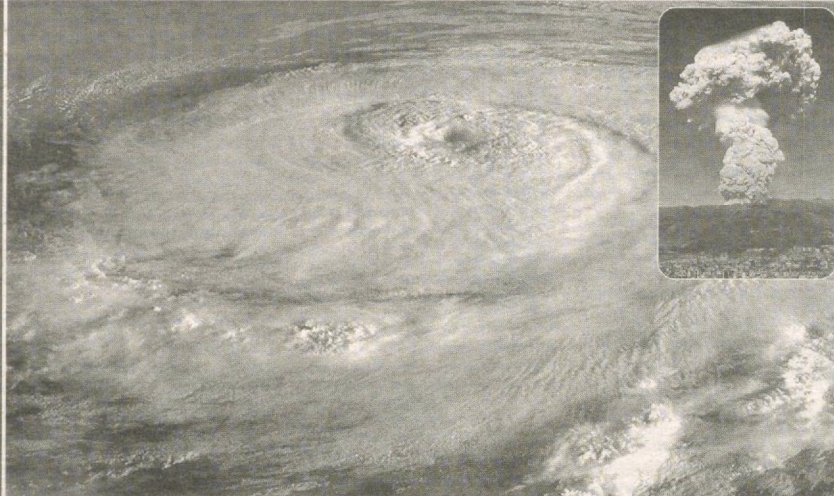
— Ота-оналикнинг ҳам ўз илми бор. Афсуски кўп ёшларимиз ана шу билимни эгалламай туриб, оила аталмиш муқаддас даргоҳнинг соҳибу соҳибаларига айланишади. Яна бир гап, ота-оналикнинг битилган,

овозда такрорлаб туриши, отанинг эса ҳомиладор рафиқасига ғамхўрлик кўрсатиши натижасида гўдак ёруғ оламга эзгу мақсадлар билан интилар экан. Бундай муносабатлар ҳатто туғруқ жараёнининг анча енгил кечишига олиб келиши кўп бор кузатилган. Тиб илмининг султони Абу Али ибн Сино она агар асабий бўлса, боласини бундай кайфиятда эмизмасин, дея руҳий ҳолатнинг таъсир кучини изоҳлаб берган.

Оталик, оналик илми ҳақида гап кетганда яна бир нозик жиҳат хусусида тўхталиб ўтишни ўринли деб билдим: оилада ўғил отага, қиз онага қараб ўзини катта ҳаётга тайёрлайди. Ота-онасидаги гўзал фазилатларни кўрган ўғил-қиз келажақда ўз жуфтларида шундай хислатлар бўлишини тасаввур этади, аксинча, уруш-жанжал кўп бўлган оилада улғайган фарзандлар эса атрофидан уларни ўхшамас қиёфаларни қидиради. «Қуш уясида кўрганини қилади» деганларидек, «нотинч» яшаш уларнинг ҳам турмуш тарзига айланиб қолмайди, дея ҳеч ким кафолат бера олмайди. Шунинг учун ота-оналар ниҳоятда зийраклик, ақл-идрок, ирода ва қаноат билан турмуш кечиришга бурчдор эканликларини унутмасликлари шарт!

ТАҲРИРИЯТДАН: Муҳтарам муштарай, навабдаги мулоқотимиз отанинг оила ва жамиятдаги ўрни мавзусига бағишланади.

Аёнки, табиий офатлар ҳар йили минглаб кишиларнинг ҳаётига зомин бўлади, мамлакатлар иқтисодига улкан, гоҳида эса мисли кўрилмаган даражада талафот етказилади. Табиатнинг бундай инжиқликларига қарши курашиш, хавф-хатарларнинг олдини олиш бугун бутун инсониятнинг глобал муаммосига айланган. Мазкур йўналишдаги ишларни самарали амалга ошириш мақсадида дунё миқёсида кўплаб саъй-ҳаракатлар олиб борилаётган.

ТАБИАТ ИНЖИҚЛИКЛАРИ

уларнинг хавфини камайтириш мумкин

Тўғри, инсон кўп ҳолларда табиий офатларни тўхтатишга оғир, аммо у фавқулодда вазиятларга ҳам руҳан, ҳам жисмонан тайёр бўлса, талафотлар шунчалик камроқ бўлади. Бунда биринчи галда амалга оширилиши лозим бўлган чора-тадбирлар ҳақида одамларни ўз вақтида хабардор қилиш мақсадга мувофиқдир. Айнан шу мақсадда «Халқаро табиий офатлар хавфини камайтириш кўни» ҳам таъсис этилган.

Ҳар йили 13 октябрь «Халқаро офатлар хавфини камайтириш кўни» сифатида нишонланади. Ушбу сана илк маротаба Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош Ассамблеяси қарорига мувофиқ «Халқаро табиий офатлар хавфини камайтириш ўн йиллиги» («International Decade for Natural Disaster Reduction») доирасида 1989 йили «Халқаро табиий офатлар хавфини камайтириш кўни» номи остида нишонланди. 1990—1999 йилларни ўз ичига қамраб олган ушбу ўн йилликнинг сўнгги йили БМТ Бош Ассамблеяси табиий офатлар хавфини камайтиришга қаратилган глобал маданиятни шакллантириш, бу офатларнинг олдини олиш ва оқибатларини бартараф этиш, уларга тайёр туришга кўмак берувчи восита сифатида ҳар йилининг октябр ойининг иккинчи чоршанбасини «Халқаро табиий офатлар хавфини камайтириш кўни» сифатида нишонлаш ҳақида қарор қабул қилди. Бош Ассамблеянинг 2009 йил 21 декабрдаги қарорига кўра бу сана 13 октябрга ўзгартирилди. Ушбу кўнини нишонлашдан қўзланган асосий мақсад офатларнинг олдини олиш борасида мутахассислар томонидан кўрилатган чора-тадбирлар ҳақида кенг жамоатчиликни хабардор этиш даражасини оширишдир.

Бундай шароитлар мутахассис ва кутқарувчилардан

фавқулодда вазиятларни олдиндан аниқлаш, огоҳ этиш ва унинг оқибатларини бартараф қилиш борасида замонавий усул ва воситаларни топишни тақозо этади.

XX аср табиий, техноген ва экологик фожеаларга бой аср сифатида таъкидланмоқда. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобига кўра, XXI асрда ҳам ер юзида табиий офатларнинг сони оғишмай ошиб бораверар экан. Шу сабаб бугунги кунда «Халқаро табиий офатлар хавфини камайтириш стратегияси» муҳим аҳамият касб этмоқда.

Офатлар хавфини камайтириш юзасидан белгиланган ушбу халқаро стратегия ўз олдига табиий, экологик ва техноген офатлар хавфи юқори бўлган ҳудудлар аҳолиси ўртасида фалокатлар юзасидан тушунтириш ишларини олиб бориш ҳамда офатнинг катта фожеага айланишига қарши содда усуллардан тўғри фойдаланиш хусусидаги йўриқномаларни кенг жамоатчиликка етказиш вазифасини қўйган.

Ҳозирги кунда бутун дунёда зилзила, бўрон, сув тошқини ва қуроқчилик каби табиий офатлардан зарар кўрганлар сони тез суръатларда ошиб бормоқда. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг маълумотларига кўра, 2004 йили 250 минг киши табиий офат қурбони бўлган. Халқаро Қизил Хоч ва Қизил Ярим Ой жамиятларининг маълумотларига кўра, бу рақамлар 1994—2003 йиллардаги ўртача йиллик кўрсаткичдан 3 баробар кўпдир. «Компюлента» («Compulenta») интернет нашрининг хабар беришича, дунё бўйича табиий офатлардан ҳар йили 250 мингта яқин киши қурбон бўлади, кўрилган зарар эса 50—100 миллион доллар атрофида бўлар экан.

Кузатувларга кўра, Осиё энг кўп табиий офатлар юз берадиган қитъа ҳисобланади.

Узоқ Шарқда вайронкор тўфонлар, Хитойда сув тошқинлари, Тожикистонда сел кўчкларини тез-тез кузатилиши бор гап. Табиийки, бундай вазиятда мамлакат ҳамда қўшни давлатлар иқтисодиётига ҳам жиддий зарар етади. Табиий офатлар билан боғлиқ муаммоларни бартараф этиш учун бутун дунё олимлари хавфли табиий ва техноген жараёнларни кузатиш, башорат қилиш ҳамда эрта аниқлаш бўйича ягона тизимни ишлаб чиқиш устида иш олиб бормоқда.

Маълумотларга қараганда, зилзила, довул ва бошқа шунга ўхшаш табиий офатлар натижасида 1970 йилдан 2010 йилга қадар 3,3 миллион киши ҳаётдан кўз юмган. Бу кўрсаткич йилига 82500 кишини ташкил этади. Дунёда ўртача ҳисобда бир кунда 184 киши табиий офат туфайли ҳалок бўлади. Дунё олимлари томонидан урбанизация (жамият ривожланишида шаҳарлар ролининг ошиш жараёни) ва ер сайёрасида иқлим ўзгариши натижасида қурбонлар сони янада ошиши мумкинлиги башорат қилинмоқда.

Соҳа олимларининг фикрича, кузатилаётган иқлим ўзгариши яқин йилларда бутун дунёда хавфли метеорологик ҳодисаларнинг кўпайишига тurtки бўлиши мумкин. Бу, ўз навбатида, табиий офат қурбонлари сонининг ортishiга сабаб бўлади. Айниқса, одамлар яшаш учун табиий офат хавфи юқори бўлган, хусусан, денгиз сатҳи билан деярли тенг бўлган ҳудудларни танлаётгани қурбонлар ва талафотларнинг янада кўпайишига олиб келади. Мутахассисларнинг таъкидлашича, метеорологик ҳодисалар сирасига қирмайдиган хавфли табиий офатлар — вулқон, зилзила, довул, торнад, қуюнлар миқдори ўзгармаган ҳолда улардан кўриладиган зарар кўрсаткичи йилдан-йилга ошиши мумкин. Бунда энг

катта улуш аҳолиси денгиз сатҳидан паст ҳудудларда зич яшовчи Жануби-Шарқий Осиё ҳисобига тўғри келар экан.

Мамлакатимизда ҳам табиий офатлар хавфини камайтиришга доир бир қатор давлат дастурлари ишлаб чиқилиб, амалга ошириб келинмоқда. Юртимиз аҳолисини турли табиий ва техноген хавф-хатарлардан асраш, офатларнинг олдини олишга қаратилган ҳуқуқий база яратилиб, мустақкам тизим шакллантирилди. Ўтган йиллар мобайнида мазкур тизим фаолиятини такомиллаштиришга доир зарур меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ишлаб чиқилди. Хусусан, «Фуқаро муҳофазаси тўғрисида»ги, «Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятлари фавқулодда вазиятлардан муҳофазаси қилиш тўғрисида»ги, «Қутқарув хизмати ва қутқарувчи мақоми тўғрисида»ги қонунлар доирасида ҳам юртимиз аҳолисини юз бериши мумкин бўлган табиий ҳамда техноген вазиятлардан огоҳ этиш юзасидан ўқув-амалий машғулотлар ўтказилиб, тушунтириш ишлари олиб борилаётган. Шунингдек, фуқаро муҳофазаси институти, аҳоли ва раҳбарлар таркибини тайёрлаш ҳудудий марказлари, «050» қутқарув хизматлари фаолияти йўлга қўйилди.

«Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятлари фавқулодда вазиятлардан муҳофазаси қилиш тўғрисида»ги қонунда соҳадаги ижтимоий муносабатларни тартибга солиш ҳамда фавқулодда вазиятлар рўй бериши ва ривожланишининг олдини олиш, талафотларни камайтириш ва бартараф этиш масалалари белгилаб қўйилган. Мутахассисларимизнинг таъкидлашича, фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш — табиий офатнинг рўй бериш хавфини имкон қадар камай-

тиришга, бундай вазиятлар рўй берган тақдирда эса, одамларнинг ҳаётини асраб қолиш ва соғлиғини сақлашга, атроф табиий муҳитга етказиладиган зарар ва моддий талафотлар миқдорини камайтиришга қаратилган комплекс тадбирлар ҳисобланади.

13 октябрь — «Табиий офатлар хавфини камайтириш халқаро кўни» муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлиги томонидан БМТ Тараққиёт Дастури билан ҳамкорликда матбуот анжумани ташкил қилиниб, мутахассислар ва кенг жамоатчилик эътибори мавжуд муаммоларга қаратилди. Ушбу тадбир доирасида табиий офатларни камайтиришга оид кўргазма, хусусий уйлarning зилзилага бардошлилик даражаси, сейсмологик вазиятларга бағишланган давра суҳбатлари ўтказилди.

— Фавқулодда вазиятлар вазирлиги Фанлар академияси сейсмология институти томонидан тақдим қилинган «Зилзилаларнинг узоқ, ўрта ва қисқа муддатли прогнолари, сейсмик таҳлил ва прогноз маълумотлари»дан келиб чиққан ҳолда республика миёна ҳудудларида зилзила, унинг оқибатида юзага келадиган табиий ва техноген хусусиятдаги фавқулодда вазиятларнинг зарарини камайтириш, аҳолини фавқулодда вазиятларда тўғри ҳаракатланишга ўргатиш бўйича тадбирлар ташкил этиб келмоқда, — дейди Фавқулодда вазиятларда бошқарув маркази хизмат бошлиғи, капитан Бобомурод Курбанов. — «Ўзгидромет» маркази томонидан тақдим этилган огоҳ этиш хатлари асосида юзага келиши мумкин бўлган фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш, уларнинг хавфи тўғрисида аҳолини ўз вақтида хабардор этиш мақсадида уяли алоқа компаниялари билан ҳамкорликда жерий йилнинг ўтган даври мобайнида 49 маротаба смс-хабарлар етказилди, тоғли ҳудудларда қор қатламлари ҳажмининг ўрганиш мақсадида 18 марта аэровизуал кузатув ишлари олиб борилиди.

Тадбирда Жиззах, Навоий, Сурхондарё, Тошкент вилоятларида жойлашган 18та дам олиш масканлари, республика миёнадаги 217та болалар дам олиш ва соғломлаштириш оромгоҳлари геологик, гидрометеорологик ҳамда фавқулодда вазиятлар юзасидан текширувдан ўтказилиб, амалий ёрдам кўрсатилгани ҳақида ҳам маълумот берилди.

Буларнинг барчаси республика миёнада аҳоли ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген фавқулодда вазиятлардан муҳофазаси қилиш, мазкур турдаги вазиятларнинг рўй бериши, ривожланишининг олдини олиш, уларни бартараф этиш, талафотларни камайтириш тизими самарали йўлга қўйилганидан дарак беради.

Сурайё СИРОЖИДДИНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

ТҮРТ ҚУЁШЛИ САЙЁРА АНИҚЛАНДИ

«Сайёра овчилари» («Planet Hunters») лойиҳаси доирасида ҳаваскор астрономлар томонидан бирданига тўртта қуёш ўраб турган ноодатий самовий жисм аниқланди. Бунда бир жуфт юлдуз сайёра атрофида айлansa, сайёранинг ўзи бошқа иккита юлдуз атрофида ҳаракатланар экан. Янгилик ҳақида 3dnews.ru манбасида маълум қилинди.

Таъкидланишича, сайёра улкан газли самовий жисм бўлиб, ҳажман Ердан олти баробар катта экан. Сайёра-рамиздан 5000 ёруғлик йили масофасида жойлашган самовий жисмга PH1 (Planet Hunters 1) номи берилди.

Астрономларнинг айтишича, космосда иккита юлдуз-ли бта экзосайёра топилган. Лекин бу гал тарихда илк маротаба атрофида икки жуфт юлдуз айланадиган сайёра аниқланган.

— Бу тизим мураккаб, — дейди Оксфорд университети олими Крис Линтотт. — Биз бундай топилмага дуч келамиз, деб ҳеч ўйламаган эдик. Энг аҳамиятлиси шуки, сайёра орбитаси ажойиб тарзда барқарорлиқни сақлаш имконига эга экан.

«ГИБРИД» ДОРИ ҚАНДАЙ САМАРА БЕРАДИ?

Маълумотларга кўра, кўплаб тадқиқотларга қарамай, бугун дунёда 400 миллиондан ортиқ одам малария (безгак), шистосомоз (микроскопик қон сўрувчилар орқали юқадиган тропик хасталик) билан касалланган ёки организмда думалоқ нематода зараркунандалар бор экан. Баъзи ҳолларда касалликлар бир пайтнинг ўзида битта организмда кузатилиши ҳам мумкин. Бундай одамларга ёрдам бериш ва даволанишга кетадиган харажатларни камайтириш касаллигида океанортилик олимлар ҳар уч ҳолатда ҳам самарали бўладиган гибрид (аралаш турдаги) воситани яратишга киришдилар. Мавзуга оид мақола «Кимё дунёси» («Chemistry World») журналида берилди.

Табиийки, мазкур касалликларга қарши курашиш воситалари оз эмас. Лекин касаллик ташувчиси ҳисобланган микроорганизмлар эволюцияси мутлақо қўтилмаган ҳодиса бўлди. Сабаби, уларнинг аксарияти мустақил равишда кўплаб дориларга нисбатан чидамликни ошириб борган сари шифокорларни дори мқдори ва қабул қилиш муддатини чўзишга мажбур қилмоқда. Натижада, хавфли салбий таъсирлар ва муолажага сарфланадиган харажатларнинг кўпайиши кузатишмоқда.

Вазиятга оқилона ечим топиш мақсадида АҚШдаги Жонс Хопкинс университети олимлари бир неча турдаги паразит организмларга қарши кураша оладиган гибрид воситаларни яратиш фикрини илгари суришди. Янги турдаги воситалар туфайли «уддабурон» микроорганизмларга чидамликни ошириш ўчун деярли имкон қолмайди, чунки янги дорилар икки ва ҳатто уч баробар самаралироқ бўлади.

Тадқиқотчи Гарри Позднер томонидан ишлаб чиқарилган гибрид дорининг дастлабки намунаси безгак касаллиги ва азот оксидланишига олиб келувчи ҳолатга қарши, юқори самарадорлик ва турлича таъсирга, ўзида иккита биологик фаол молекулали мужассам этган восита бўлди. Пробирка, яъни тирик организм ташқарисидаги (in vitro) ва тирик организм тўқимасидаги (ex vivo) синовларда восита бир пайтнинг ўзида уч турдаги — Plasmodium falciparum, Schistosoma mansoni ва Ancylostoma ceylanicum паразитга қарши курашишда юқори самарага эга эканини намоён қилди.

БИР МИЛЛИАРДДАН ОРТИҚ СМАРТФОН

«Таҳлил стратегияси» («Strategy Analytics») компанияси ўтказган изланишларда маълум бўлдики, «аклли» телефонлар ҳисобланган кўпфункционали смартфонлар жуда катта тезлик билан фойдаланувчилар орасида оммалашмоқда. Натижада, бир йилда фойдаланишга топширилган коммуникатор (бу смартфоннинг яна бир номи) сони салкам 50 фоизга ошганини кўрсатди. «ФизОрг» манбасида бу ҳақида хабар берилди.

Компания дастлабки тижорий смартфон сифатида 1996 йили Финляндиянинг «Нокиа» компанияси томонидан чиқарилган Nokia 9000 моделидаги телефонни кўрсатмоқда. Уша пайтда бу ускуна интернетда ишлаш ва глобал тармоқдаги манзил орқали хабарлашиш имконини берадиган чинакам «инкилобий» телефон бўлган.

2011 йилнинг учинчи чорагига келиб бутун дунёда смартфондан фойдаланувчилар сони 708 миллионга етган бўлса, 2012 йилнинг учинчи чорагига эса илк маротаба мазкур кўрсаткич 1 миллиарддан ошди ва шу тариқа, ўсиш кўрсаткичи 47 фоизни ташкил этди.

Мутахассисларнинг фикрича, 2 миллиард кўрсаткичга эришиш нисбатан тезроқ кечиб, 2015 йилдаёқ бунга эришилади. Яқин йилларда эса коммуникаторларга талабнинг ўсиши асосан ривожланаётган давлатлар ҳисобида бўлиши тахмин қилинмоқда. Ҳозирги кунда Жанубий Кореянинг «Самсунг» («Samsung») ва АҚШнинг «Эппл» («Apple») компаниялари смартфонларни ишлаб чиқарувчи компаниялар ҳисобланиб, улар дунё бозорининг салкам ярмини эгаллайди. Узоқ йиллар давомида етакчилик қилган «Нокиа» («Nokia») компанияси эса бугун учинчи ўринда.

КҮК ЧОЙ — САРАТОН КУШАНДАСИ

Кўк чойнинг фойдали хусусиятлари жуда кенг кўламли бўлиб, унинг имунитетни оширишдан тортиб саратонга қарши курашишда ҳам ўта самарали экани кўпчиликка маълум. Лекин шу кунгача унинг таркибидаги айнан қайси моддалар фойдали хислатлари учун «масъул» эканлиги олимларни ўйлантираётганди. Океанортилик тадқиқотчилар бу борада маълум муваффақиятларга эришишди, дейилади «Лайф Сайнс» («LiveScience») манбасида.

АҚШнинг Колумбия университети олимлари чой қай тарзда саратон ўсма-лари ривожланишининг олдини олишни аниқлашди. Изланишда кўкрак бези саратони билан оғриган ва гормонал муолажани қабул қилмаган 40 нафар аёл иштирок этган. Уларнинг бир қисмига бир неча ой давомида кунига икки марта полифенон Е номини олган чой дамламаси берилган. Яқунда маълум бўлишича, айнан шу чой полифеноллари дамламаси самарали бўлган. Кўк чой дамламасини ичган аёлларда хавфли ўсман катталаштирувчи икки хил оксил синтези пайсаянган. Мутахассислар таркибида мева-ли ёки бошқа шу турдаги қўшимчалар бўлган ичимлик эмас, балки ҳақиқий кўк чой дамламаси саратонга қарши курашишда самарали эканини алоҳида таъкидлашмоқда.

Наргиза РУСТАМБЕКОВА тайёрлади.

ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ, КУНЛАР СОВИЙ БОШЛАДИ!

Мана, юртимизга ўз «олтин»-лари билан ташриф буюрган куз фаслининг салқин кунлари ҳам бошланди. Ҳароратнинг пасайиши ва кунларнинг совий бошлаши ҳар биримизни ҳаракатга солиб қўяди. Яъни хонадонларимизни иситиш билан боғлиқ амалий ишларга шошамиз. Шунда билиб-билмай давлат стандарти талабларига жавоб бермайдиган электр ёки газ билан ишловчи воситалари хараид қилиб, ундан

фойдалана бошлаймиз. Бунинг ноқуш ҳолатларга олиб келиши мумкинлигини эса ҳар доим ҳам англаб етавермаймиз. Натижада йиллар давомида қилинган меҳнат эвазига топганларимизни санокли дақиқаларда кўкка совиришимиз мумкин.

Ёнғин хавфсизлиги хизмати ходимлари томонидан олиб борилган назорат текширувларидан маълум бўлдики, айрим хонадон бекалари уларини иситиш, ювил-

ган кийимларни тезроқ қуриштиш мақсадида газ плиталарини ёқиб қўйишар экан.

Ана шундай ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида ёнғин хавфсизлиги хизмати ходимлари кенг аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини олиб боришмоқда. Бундан қўзланган асосий мақсад, энг аввало, инсон ҳаётини, қолаверса, давлат мулкани асрашдан иборат.

Н.ЭРМЕКОВ,
12-ҲЕҲО кичик инспектори

АҚШнинг Швециядаги элчи-хонасида тарқибни номаълум бўлган оқ кукун солинган конверт топишга, бинодаги барча 150 нафар ходим шошилиш равишда эвакуация қилинган, хавфсизлик нуқтай назаридан яқин ҳудудда йўловчилар ва транспорт ҳаракати тўхтатилган.

Электроника ускуналарини ишлаб чиқарувчи Япониянинг «Сони» («Sony») компанияси бизнесни қайта ташкил этиш дастури доирасида мамлакатдаги 3,8 мингта иш ўрни қисқартирилиб, фотообъектив ва мобил телефонларини ишлаб чиқарувчи корхонани ёпишни маълум қилди.

Европа Иттифоқи мамлакатлари раҳбарлари евро муомалада бўлган ҳудуддаги исталган банкнинг фаолиятига аралашган ҳуқуқига эга ва молиявий ташкилотларни назорат қилувчи, 2013 йили ўз фаолиятини бошлайдиган ягона тизимни яратишга келишиб олдилар.

Буюк Британияда тиббиёт соҳаси мутахассисларининг ишга масъулиятини ошириш ва етук кадрларни саралаб олиш мақсадида ҳар йили шифокорларнинг чуқур билимга ва кейинги амалий фаолиятини самарали юритиш кўникмасига эга эканини тасдиқлашга қаратилган баҳолашнинг янги тизими жорий этилди.

Сўнгги ҳафта давомида олинган маълумотларга кўра, дунё товар биржаларида нефть нархи кўтарилиб, ҳозир бир баррель «қора олтин» глобал миқёсда 112,42 долларга баҳоланмоқда.

Шри-Ланкада жорий йилнинг ўтган 9 ойи мобайнида 35 мингдан (ҳар ойда ўртача 5 мингдан) ортиқ одамда безгак касаллиги аниқланиб, хасталик эпидемияси тобора авж олаётгани ва аксарият ҳолларда унга қарши курашиш воситалари қўтилган самарани бермаётгани боис оролдаги эпидемиологик ноқулай вазият ҳақида сайёҳлар огоҳлантирилмоқда.

Россиянинг Самара областидаги қишлоқ мактабларининг бирида спорт залига ўрнатилган қувватни тежовчи симобли ёриткичнинг зарарланиши оқибатида жисмоний тарбия ўқитувчиси ва 15 нафар ўқувчи заҳарланган.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги раҳбарияти ва жамоаси Навоий вилоят Халқ таълими бошқармаси бошлиги Меҳринисо Пардаевага падари бузуқвори

ДОНИЁР отанинг вафоти муносабати билан ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълимини ривожлантириш маркази жамоаси марказ оմбор мудир Сайфуддинқўжа Акбаровга отаси

ТОЖИДИН отанинг вафоти муносабати билан таъзия билдиради.

Кишини ўйга толдирадиган саволлар кўп. Масалан, киши умри давомида минглаб одамлар билан учрашади, лекин айримларинигина эслаб қолади; дам-бадам эсига тушиб турадиганлари эса ундан ҳам кам. Нега шундай? Ёки учрашув билан учрашувнинг фарқи борми? Агар фарқи бўлса, бу нимадан иборат?.. Ёшинг улгайиб борган сари бундай саволларинг ҳам кўпайиб бораверади. Бу қандай рўй беради?..

Жалолиддин Румий билан Шамсиддин Табризий учрашуви тарихий ҳодиса сифатида манбаларда қайд этилган; қаерда ва қачон, қайси тарзда рўй бергани аниқ ёзиб қолдирилган. Румийнинг ушбу учрашувгача ва ундан кейинги ҳолатларини, мавлононинг ўғли Султон Валад, бир-биридан тамоман фарқ қиладиган икки дунё, деб атайди. Султон ул-уламо унвонига мушарраф бўлган Баҳоуддин Валадиннинг фарзанди, устози Саид Бурхониддин етагида "товба"дан "ҳақиқат"гача кўтарилган, бутун муслулмон Шарқида Мавлоно номи билан маълуму машхур, тенгсиз воиз Жалолиддин Румий "дунё"сидиги ушбу ўзгариш қандай куч таъсирида рўй берган эди?..

Бу каби саволларга ҳам, уларнинг жавобларига ҳам ҳар киши ўз йўли билан етиб боради. Шу боис айни бир ўриндаги саволнинг қўйилиши-ю, унинг жавоби ҳам бир-биридан баъзан мазмун, ҳеч бўлмаганда баёни билан фарқ қилиши мумкин. Исаак Ньютоннинг "Асослар"да баён қилинган

римча, ҳали менда кескин ички ўзгариш рўй бермаган эди... Энди қўй-қўзи, эчки-улоқлар мени безовта қилмайд; дунёнинг сир-синоатларини англамоқ умидида бот-бот ҳаёлга толаман. Бундай ўзгариш қандай рўй берди? Назаримда, буни англагандайман...

Кишлоғимизда тўрт йил, қўшни кишлоққа

эмас эди. Шу боис, биздан на ташаббускорлик ва на гайрат-шижоат талаб қилинарди... Мустақиллик бизни ғайрат уйқусидан уйғотди десак, юзакироқ фикр юритган бўламиз. Мустақиллик бизга катта имконият берди, зиммасизга юксак масъулият юклади, десак ҳам, тавсиф тўлиқ бўлмайди. Назаримда,

чўқурдан чиқаришга ҳаракат қилишди. Натижа бермади. Барот малимининг эса эрталаб соти саккизда дарси бор... Пиёда йўлга тушади; вақтида етиб ҳам келади. Кийим алмаштирилади, ювинилади, соқол қиртишланади, лекин совукдан шилган қўлларни ва бурунни ҳеч нарса қилиб бўлмайди... Дарсга улгурганидан мамнун бир ҳолда машғулоти бошлаганди Барот малим... У кишининг дарслари бошқаларники-

ҲАР БИР ЎҚУВЧИ УНИНГ ЭЪТИБОРИДА БЎЛАРДИ

Бир мактабда узок йиллар ишлаган муаллимлар кўп ва бу, албатта яхши. Лекин у ўздан муносиб из қолдирган устоз даражасига эришса нур устига аъло нур. Биз хотирлаётган Назира ая Йўлдошева ана шу мактабдаги УСТОЗ ҳисобланади.

Азим Тошкентнинг Шайхонтоҳурида туғилиб-ўсган Назира 1958-1963 йилларда Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг химия-биология ва кишлоқ хўжалиги асослари факультетда тахсил олди.

Ўқишни тугатиб, Қибрай туманидаги 25-мактабга кимёдан сабоқ бера бошлади. Келинг, унинг қандай муаллим бўлганлигини шогирдлари айтишсин.

— Назира опа кимёдан сабоқ бериш билан бирга, синфимиз раҳбари ҳам эди. Ҳар бир болага алоҳида эътибор берарди. Эрталаб ўқувчининг қай ҳолатда мактабга келганини ўзини тутиши, ўқиши, уйдаги ахлоқи, ҳамма-ҳаммаси унинг назаридан четда қолмасди. Болани бошқалар олдида уришмасдан, алоҳида қаққириб ўғит берарди. Агар ўқувчида ўзгариш сезса, дарҳол ота-онаси билан уришиб, масалабларини суриштириб, масалаҳатлашиб олларди.

Ўзим кимё-биология дарсига, чизмачиликка қизиқардим. Мактабда чиқариладиган деворий газеталар ва бошқа чизмалар менга топширилларди. Устознинг ёнида кўп юрганим учун унга ҳам, фанга ҳам меҳрим бўлакча эди. 1972 йили мактабни битиргач, кимё-биология фанлари асос ҳисобланган Кишлоқ хўжалик институтига ўқишга кирганман. Ҳаётда йўлимни танлашда у кишининг ҳам ҳиссаси бор, — дейди унинг собиқ ўқувчиси Восик Миродилов.

Назира опа дарсларга пухта тайёргарлик қўра, қўшимча адабиётсиз, қўшимча маълумотсиз дарсга кирмасди. Раҳбарият билан бирга юғуриб-елиб кимё лабораториясини энг яхшилар қаторига қўшди ва ундан болаларга билим беришда унумли фойдаланди.

Озода Шукурова, Ўзбекистон халқ ўқувчиси:

— Биз Назирахон билан 35 йил бирга ишлаб, чин опа-сингилдек бўлиб кетдик. Ўқувчиларга нисбатан меҳрибон, ўз ўрнида жуда талабчан муаллим эди. Фидойилиги, тиниб-тинчимаслиги сабаб кимё ҳосинани энг намунали даражага олиб

чиқди. Ўқувчилари, уларнинг ота-оналари чин дилдан ҳурмат қилишарди. Ўқув ишлари бўйича директор ўринбосари лавозимда ҳам раҳбарлик, ташкилотчилик салоҳиятини кўрсатди. Хизматлари эвазига Халқ таълими вазирлигининг «Халқ таълими аълочиси» кўкрак нишонига эришди, кейинчалик эса давлатимизнинг нуфузли унвонига сазовор бўлди. Жамоатчилик ишларида ҳам фойдаланди. Туман касабаяушмасида, шунингдек, мактаб касабаяушмаси раҳбари сифатида ҳам ташаббускорлик кўрсатиб ишлади. Унинг олийжаноб ва камтарин инсонлигини мулоқотда бўлган киши дарҳол били оларди. Унинг бугун орамизда йўқлигини ҳеч юрагимга сиздир олмаяман.

Уша кезларда мактабга раҳбарлик қилган Озода опа Шукурова айтган давлат мукофоти — Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган халқ таълими ходими унвонига эса Назира опа Юртбошимиз фармонига биноан 1994 йили сазовор бўлди.

Назира ая бахтини мактабдан топди. Шу мактабнинг энг илгор ёш ўқувчиси Жўра Йўлдошевга турмушга чиқди. Турмуш ўртоғи катта лавозимларда ишлаб, асосий вақтини давлат ишига бағишлаган кезларда уч киз, бир ўғил фарзандлари тарбияси билан мунтазам шугулланди. Уларнинг бари олий маълумотли — икки нафари ўзини таълим соҳасига бағишлаган бўлса, қолган икки нафари эса шифокорлик ва фармацевтика йўналишини танлаган, юрт қорига ярашмоқда. Набиралар ҳам уларга муносиб бўлишга интилиммоқда.

Назира Йўлдошеванинг яхши инсон, меҳрибон устоз, муниса она эканлигини уни сўнгги манзилга кузатган ҳар бир киши таъкидлади. Муниса устоз Назира ая ўзидан яхши ном, яхши бод қолдирди, десак айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

Х.САИДОВ,
Халқ таълими аълочиси

БАРОТ МУАЛЛИМ

ёхуд ўзликни англаш давом этаверади

қонунлар муайян саволларга олимнинг жавоблари эди, ҳақиқатнинг айни ўзи эмас. Барча азалий ҳақиқатлар биздан "яширинган"дир. Илм йўли — уларга яқинлашиш йўли. Оралиқ ҳақиқатни қўпчанга азалий ҳақиқатнинг ўзи, деб тушунамиз. Илмий ҳулосаннинг гоҳида реалликти кўриб келмаслиги азалий ҳақиқатдан йироқлигини эслатиб қўйди. Яна ҳақиқатни тузишга киришиб кетамиз...

Болалигини эслай олмайдиган киши бўлмаса керак. Муайян ҳаётий тажриба, изланишларни бошдан кечирган киши ўз ҳолати ҳақида ўйлаб қолиши мумкин. Ушундан ўша болалиқдан бу "манзил"га қандай етиб келгани ҳақида савол туғилади.

Назаримда, ҳақиқий изланиш шундан кейин бошланади... Менинг болалигим ўтган жой чўпонлар кишлоғи, кенг яйловлар эди. У жойларда чўпон ёки кишлоқ тайёргарлик қўришга ёрдам берувчилар ва бир муаллим (биз малим деб атардик) яшарди. Бир хона ва бир дахлиздан иборат уй бизнинг мактабимиз эди. Биринчи ва учинчи синф — тушгача, иккинчи ва тўртинчи синф — тушдан кейин шугулланарди.

Ўйларимиз ҳам, суҳбатларимиз ҳам ўз муҳитимизга мос эди. Гоҳида катта кишилар йиғилишиб, дostonхонлик қилишлари ҳам ўша муҳитнинг ҳодисаси эди. Қироати яхши бир киши дoston ўқиб, бошқалар берилиб тинглар, биз болалар ҳам тингловчилар сафида бўлардик. Кеч кузда — пахта мавсуми туғалгач, тўй мавсуми бошланган, тўйларда биз севган кураш, қўқари каби томошалар бўларди. Айниқса, шoir буваннинг дўмбира чертиб дoston қўйлаши, қочирим ва нолалари бизга ўзгача таъсир этарди. Болаликка хос орзу-умидлар, ҳаёлий парвозлар шулар таъсирида шаклланди. Фик-

катнаб яна тўрт йил ўқигач, ҳудудда ягона бўлган ўрта мактабга ўқишга борадиган бўлдик. Бизнинг назаримизда марказдаги ўрта мактаб улкан таълим маскани эди. Узоқдан келганларга "интернат" деб аталадиган бинодан жой беришди. Ошхона, емакхона ҳам бинонинг ичида эди. Дарслар ҳам бошланди. Барот малим номи билан бутун даштга маълуму машхур киши бизнинг синфга математикадан дарс бера бошлади. У мактаб директори ҳам эди. Кўп қатори муаллимларни эътибор билан тинглашга, топшириқларни бажариб боришга ҳаракат қилардим. Ўқиш бошланганидан бирор ҳафта ўтган, шундай бир ҳодиса рўй берди: дарслар туғалгач, ётоқхонага қайтиб, махлис бўлаётганининг ўстидан қичдим. Барот малим маъруза қилар эди. Кечикиб бўлса-да, қатнашим мақсадида туфлимни ечишга ҳозирланган ва беихтиёр қулоқ тутдим: директоримиз мен ҳақимда самимий ила гапирарди. Мен... мен бирор гапни ҳам эшитолмайдиган аҳволга тушгандим; кичкина бўлса-да, эътибор ва эътироф мени ларзага солган эди. Кўзларимдан ёш қуйилар, ўзимни идора қилишга мадорим етмасди. Бундай ночор аҳволда ҳеч кимга қўримаслик мақсадида овлоқ жойларга кетиб қолдим...

Менинг борлигимда ўзим англаб етмаган ўзгариш рўй берганди... Кейин... кейин бу ҳодиса ҳақидаги хотира ҳам бошқалари қаторида унутилди... Ушбу хотиралар қандай жонланди? Нега мен буларни энди ёзмакдман?

Кун изидан кун, ой изидан ой, йил изидан йил ўтиб боради. Қандайдир ноаниқликлар кўзга ташланар ва улар таъсирида кўнгил гашланар, лекин белгиланган тартибни қайта қараш бизнинг ихтиёримизда

истиклолнинг таъсири жуда чўқур ва ўта давомли кечмоқда; истиклол тўлкини ботинимизга етиб бориб, узок аждодларимиздан келатган энг муқаддас хотираларни ҳам жонлантириб юборди. Булар ҳали ҳаммаси эмас. Бу тўлқин бизни ўраб турган темир панжараларни ҳам учириб кетди; бутун олам, инсоннинг ўзи тадқиқ қилинган китоблар қўл узатса етадиган даражада яқинлашди. Натижада, тарихий хотиралар жонланиб, уларни ҳодиса сифатида англайдиган даражага кўтарилдик...

Барот малим билан боғлиқ хотиралар ҳам шу тарзда жонланганди. Тушундимки, кишилар фақат моддий оламда яшамайди; Барот малим мен билан руҳий оламда учрашар ва таъсир қилишга ҳам эришганди. Мендаги бутун ўзгаришлар ўша учрашув натижаси эди. Бундан Барот малим руҳий қонунларидан хабардор бўлган экан-да, деган ҳулоса чиқармаслик керак. "Қўнгил тўғрилиги", "ният покизалиги" деган тушунчалар бор. Барот малимда кўнгил тўғри, ният покиза эди; у на боийиш ва на шон-шўҳратга бурканиш, на обрў ортириш ҳақида ўйлаган; унинг мақсади биз ўқувчиларни чўқурроқ англаш ҳамда бизни билимли ва пок ниятли этиб тарбиялашга хизмат қилишдан иборат бўлган. Шунинг учун ҳам Барот малим ўз профессионал фаолиятида юксакликка кўтарилган эди-да!..

Бир сафар, қаҳратон қишининг қалин қор ёққан кунларидан бирида Барот малимни туман халқ таълими бўлимига чақирдишди. У даврларда туман марказига қатнайдиган автобуслар ҳам, йўлнинг ўзи ҳам йўқ эди. Дашт йўллари... Йўловчи юк машинасида марказга борган Барот малим қайтишда ҳам шундай машинага чиқди. Машина йўлда қорга тикилиб қолади. Барча йўловчилар бирлашиб,

дан кескин фарқ қиларди. У бизга образли мушоҳада юритиш, фикрни аниқ ва лўнда баён қилишдан ҳам сабоқ бера эди. Физика муаллимимиз қаергадир кетганида Барот малим шу фандан ҳам дарс ўтган эди. Уша мавзулар бутун образлари билан ҳақиқатдан кўз олдимда турарди.

Барот малим яхшигина воиз ҳам эди. Мактабимизда икки тилда таълим берилгани боис, йилгишларда директор сифатида ўзбек ва рус тилларида нутқ сўзлашга тўғри келарди. Иккинчи тил бўйича тайёргарлиги бўлмаган ҳолда чет тилини мустақил ўрганган. Барот малимининг ҳар иккала тилдаги маърузалари изчил ва аниқ, тингловчиларни тўлқинлантирадиган даражада таъсирли чиқар эди.

Яқинда Барот малимининг бир шогирди талабалик даврини эслаб қолди. Утган асрнинг олтинчи йиллари охирида малимининг уч шогирди — икки математик ва бир кимёгар бир хонадонда ижарада турарди. Ҳафтининг муайян кунлари математика масалаларини ечиш, бошқа кунлари эса танланган мавзуда шеър ёзиш бўйича куч синашишарди. Умуман, математика ва адабиёт Барот малимининг кўпчилик шогирдларини бир умрга мафтун этган соҳалардир.

Мана, ярим йилча бўлди, устоз орамизда йўқ, саксон беш йилча умр қўриб, оламдан ўтди. Кейинги беш йил мобайнида мунтазам учрашиб турдик. Мени Барот малим атиги бир йил ўқитган. Шунча хотиралар мана шу бир йил таассуротлари эди. Сўнгги беш йилги учрашувлар, менинг назаримда, Барот малим шахсиятини яна-да юксакликка кўтарди.

Мустақилликдан бошланган улғу аждодларимизни, устозларимизни англаш — ўзликни англаш давом этаверади.

Шодиёр ДАВРОН

ЮТУҚЛАР МУНОСИБ РАҒБАТЛАНТИРИЛДИ

Кузни бежиз ҳосил кўтариладиган мавсум, деб айтишмайди. Фақат далалар, боғу-роғлардагина эмас, балки бошқа соҳаларда ҳам йил бўйи амалга оширилган ишлар сарҳисоб қилинади. Футбол борасидаги муваффақиятларимизнинг ҳам айнан куз мавсумига тўғри келгани сўзимизнинг яна бир тасдиғидир.

Яқиндагина Эронда кечган ўсмирлар ўртасидаги Осиё чемпионатида ёш футболчиларимиз ғолибликни қўлга киритиб, барча юртдошларимиз кўнглига олам-олам қувонч бағишлади. Уларнинг зафарли одими хотирамиздан кўтарилмай, мамлакатимиз ногиронлар терма жамоаси ҳам жаҳон чемпионатида қаторасига учинчи марта бош совринни қўлга киритди.

Пойтахтимизда ушбу терма жа-

моа аъзолари ва мураббийларини тақдирлаш маросими ўтказилди. Унда Юртбошимиз раҳнамолигида спортни, хусусан, футболни ривожлантиришга алоҳида эътибор берилганлиги, мавжуд имкониятлардан унумли фойдаланиб, она Ватанимиз шаънини халқаро майдонда ўз иродаси ва юксак маҳорати эвазига муносиб ҳимоя қилган юрт ўғлонлари доим ардоқланиши алоҳида таъкидлаб ўтилди.

2013 йили Бирлашган Араб Амирликларида ўтказиладиган ўсмирлар ўртасидаги жаҳон чемпионати йўлланмасига эга бўлган ўзбек футболнинг навқирон вакиллариға пул мукофоти ҳамда эсдалик совғалари топширилди. Давлатимиз томонидан ўсмирларимизга кўрсатилган бундай ғамхўрлик уларнинг қалбида ватанпарварлик туйғуларини янада юксалтириши шубҳасиз.

Шунингдек, Ўзбекистон ногиронлар терма жамоасининг жасорат ва матонат намунасини кўрсатиб эришган утуғи ҳам муносиб баҳоланди. Президентимизнинг фармониға кўра, футбол бўйича Ўзбекистон ногиронлар терма жамоаси аъзоларининг бир гуруҳи давлатимизнинг юксак мукофотлари билан тақдирланди. Тақдирлашда терма жамоа бош мураббийи Мавзурхўжа Умархўжаевга "Дўстлик" ордени, терма жамоа аъзолари — Нуриддин Турсунов ва Ҳакимжон Хасановга "Жасорат" медали ҳамда терма жамоанинг барча аъзолариға пул мукофоти топширилди.

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари А.Икромов иштирок этди.

МУХБИРИМИЗ

ЗАМОНАВИЙ СУЗИШ ҲАВЗАСИ

спортга ҳавас уйғотмоқда

Бугун замонавий спорт инshootларида кўплаб турлар бўйича маҳоратини ошираётган фарзандларимизнинг республика ва халқаро миқёсдаги мусобақаларда оламшумул ютуқларни қўлга киритиб келаётгани бarchамизни бирдай қувонтirmoқда. Шубҳасиз, бу мамлакатимизда болалар спортини ривожлантиришга берилган улкан эътибор натижасидир.

Янги ўқув йили арафасида Хатирчи туманида замонавий сузиш ҳавзасининг қурилиб, фойдаланишга топширилгани қувончли воқеа бўлди. Тумандаги 10-бо-

лалар ва ўсмирлар спорт мактабига қарашли мазкур 12х25 ўлчамли очиқ сузиш ҳавзаси «Хатирчи Сервис» пудратчи ташкилоти томонидан қурилиб, барча қулайликлар яра-

тилди. Жумладан, мураббийлар хонаси, лаборатория, шифокорлар хонаси ва кийиниш хоналари жиҳозлар билан таъминланди. Басейн ёниға сувни тозалаб туршиш учун 4 дона филтър ўрнатилди.

— 300 нафар болага мўлжалланган сув ҳавзасида 6 ёшдан 16 ёшгача бўлган болалар шугулланмоқда. Уларға 6 нафар мураббий машғулот олиб бормoқда. Сузишнинг саломатлиқни мустаҳкамлашда энг муҳим

омиллардан бири эканини яхши англаб етган ота-оналар фарзандларини бирин-кетин мажмуамизға олиб келишмоқда, — дейди 10-БўСМ директори Шокир Қурбонov.

Сузиш ҳавзаси ўқувчиларда чинакам ҳавас ва сув спортига бўлган қизиқишни янада оширади. Умид қиламизки, бу ерга қадам қўяётган ёшлардан ҳали кўплаб маҳоратли спортчилар етишиб чиқади.

Раъно РАБИМОВА

ЗЛАТАНГА АТАЛГАН «ОЛТИН ОЁҚ»

Ўтган мавсумда Европа клубларида ўйнаган 29 ёшдан ошган футболчиларға аталган «Golden Foot» соврини ўз соҳибини топди, деб хабар берилди «Новости»нинг расмий веб-сайтида.

Франциянинг «ПСЖ» клубида жорий мавсумдан бошлаб тўп сураётган Златан Ибрагимовичнинг жаҳон футболри ривожига қўшаётган улкан ҳиссаси инобатта олинди.

Монако шаҳрида ўтказилган тантанали тақдирлаш маросимида 31 ёшли бу футболчи афсонавий бразилиялик собиқ футболчи Пеленинг қўлидан совринни қабул қилиб олди. Златан бу борада «Челси»нинг собиқ ҳужумчиси Дидье Дрогба, италиялик Андреа Пирло, испаниялик Рауль каби таниқли футболчилардан устун келди.

Ибрагимович 2004—2011 йиллар давомида «Мальме», «Аякс», «Ювентус», «Интер», «Барселона», «Милан» клубларида тўп сурган.

РЕЙТИНГ ЕТАКЧИСИ

Велоспорт бўйича «Катюша» жамоаси аъзоси Хоаким Родригес мавсум нихоясида «Дунё тури-2012» яқунлириға кўра, UCI рейтингида биринчи ўринни банд этди.

Жаҳон биринчилиги учун кечган мусобақаларнинг бу йилги кимўзарлариға 13 октябрда «нуқта» қўйилди. Аниқроғи, шу кунни поёниға етган «Пекин-Тур» кўпкунлик велоспортисиде немис спортчиси, «Omega Pharma-Quickstep» аъзоси Тони Мартин ғолибликни қўлга киритди.

Бироқ бу натижа Х.Родригеснинг мавкейға заррача ҳам путур етказмади. У «Жиро д'Италия» ва «Вуэльта» мусобақаларида ҳамда «Флеш Валлон» ва «Жиро д'Ломбардия»нинг асосий саралаш босқичида жами 692 очко тўплашға муваффақ бўлди.

КАРЛСЕН — ЯККА ПЕШҚАДАМ

Норвегиялик шахматчи Магнус Карлсен Испаниянинг Бильбао шаҳрида ўтказилган «Улкан тож» туркумидаги навбатдаги мусобақада ғолиб бўлди.

13 октябрь кунни бўлиб ўтган охириги турда Карлсен кучли рақиб — арменистонлик Левон Аронян билан дуранта имзо чекди. Шу тариқа у 17 очко йиғишға эришди.

Энг қизиғи, италиялик Фабиано Каруан ҳам сўнгги матчда испаниялик Франиско Вальехо билан очколарни бўлишиб, жами 17 очко тўплади. Бироқ ҳар қандай мусобақада ғолиб битта бўлади. Шу боис, етакчилар ўртасида иккита тезкор партия ўқазилди. Уларнинг ҳар иккисида ҳам Карлсен зафар қўчди.

Яқуний рўйхатда Аронян 11 очко билан учинчи поғонани эгаллаган бўлса, Каркин (10), Ананд (9) ва Вальехо (6) сингари номдор шахматчилар совринни ўринлардан «қуруқ» қолишди.

Хурматли Гулнора ЭРҒАШОВА!

Сизни таваллуд айёмингиз билан табриклаймиз. Кўп йиллик педагогик фаолиятингиз давомида ўқувчиликдек шарафли қасбни эъзозлаб, бугунги кунда Сергели туман ХТМФМТТЭБ она тили ва адабиёт методисти сифатида олиб бораётган ишларингиз ёш педагоглар учун ибрат. Хушмуомалангиз ва салимий сўзларингиз билан фақатгина шогирдларингиз эмас, балки ҳамкасбларингиз орасида ҳам хурматга сазовор устоз сифатида қадрлаймиз. Хамisha соғ бўлинг. Шогирдларингиз ва фарзандларингиз камолини кўриб юринг.

Сергели тумани 300-мактаб она тили ва адабиёт услуб бирлашма аъзолари

«ТҶМАРИС» ҚИЗЛАРИ — ОЛИЙ ЛИГАДА

Bolalar sporti

Янгибозор туманидаги футболға ихтисослаштирилган 9-мактаб-интернатда тўрт йил аввал муассаса директори Ҳамробек Бектемиров ва мураббий Олимбой Давлетов ташаббуси билан қизлар футбол жамоаси ташкил этилган эди. Яхши ниятлар билан «Тўмарис» дея номланган бу жамоанинг бугунги муваффақиятлари бир талай.

2010 йили янгибозорлик қизлар Тошкент вилоятининг Қибрай туманида ташкил этилган XIV Ўзбекистон чемпионатининг олий лига ўйинларида тўп суришганди. Жамоа аъзоларининг кўпчилиги ҳали ўн олтиға ҳам тўлмаган бўлса-да, тажрибали рақиблариға нисбатан муносиб қаршилик кўрсатишға ҳаракат қилди. Бироқ маҳорат ва тажрибанинг етишмаслиги сабабли, кучлилар сафини тарк этишган эди.

Сўнгги икки йил мобайнида «Тўмарис» қизлари биринчи лигада қатнашиб, маҳорат мактабини ўтаб, тажрибаларини оширишда, Ниҳоят, жорий йилда янгибозорлик футболчи қизлар орзиқиб қутилган довонни яна забт этишди. Тошкент вилоятининг Қибрай ту-

манида бўлиб ўтган Ўзбекистон чемпионати биринчи лига баҳсларида улар шохсупанинг иккинчи поғонасини эгаллашға муваффақ бўлишди. Бу натижа «Тўмарис» жамоасиға мусобақанинг кумуш медали билан бирға олий лига йўлланмасини ҳам туҳфа этди.

Қувонарлиси шундаки, янгибозорлик ҳужумчи қиз Дилноза Бектемирова рақиблари дарвозасини 14 марта ишғол қилиб, тўпурарлар баҳсида биринчи ўринға кўтарилди. Бугун Дилноза Бектемирова жамоадоши Райхон Бекбергенова билан Ўзбекистон ёшлар терма жамоаси таркибида Шри-Ланкада бўлиб ўтадиган 16 ёшли қизлар ўртасида Осиё биринчилигининг саралаш ўйинлариға тайёргарлик кўраяпти.

«Тўмарис» жамоасининг муваффақиятлариға бош мураббий Олимбой Давлетов бошчилигидаги қизлар — Кумушой Турсунбоева, Зухра Сапарбоева, Сабоҳат Эркинова, Райхон Бекбергенова, Хонзода Холмуродова, Феруза Норминова, Гулёр Турсунбоева, Сабоҳат Исмоилова кабилар муносиб ҳисса қўшмоқда.

— Бугун юртимизда спортга, хусусан, хотин-қизлар спортига берилган юксак эътибор сабаб жамоамиз шундай ютуқларни қўлга киритмоқда, — дейди «Тўмарис» жамоаси бош мураббийи О.Давлетов. — Мактаб-интернатимиз қизларидан иборат аҳли жамоани шакллантиришға муваффақ бўлди. Қўриб турганингиздек, натижалар ҳам шунға яраша бўлмоқда. Келгусида жамоамизнинг орзулари катта. Футболчи қизларимиз ўзларининг навбатдаги зафарли ўйинлари билан муҳлисларини қувонтиради, деган умиддаман.

Феруза ТАҒРЫБЕРГАНОВА, «Ma'rifat» мухбири

«O'QITUVCHI»

НАШРИЁТ-МАТБАА ИЖОДИЙ УЙИ

«O'qituvchi» nashriёт-матбаа ижодий уйи ташкилотларни ҳамкорликка таклиф этиб, ноширлик ва матбаа маҳсулотларининг барча турларини, жумладан:

- бадий ва болалар адабиёти;
- ижтимоий-сиёсий адабиётлар;
- энциклопедиялар;
- рангли ва безакли маҳсулотлар (альбомлар, плакатлар, буклетлар, адрес папкалар ва бошқалар);
- ўқув анжомлари (умумий дафтарлар, кундаликлар, расм дафтарлари ва бошқалар);
- импорт ўрнини босадиган халқ истеъмоли моллари;
- А4 ва бошқа форматлардаги офис-хўжалик қоғозлари, канцелярия китоблари ва бошқаларни шартнома асосида, қисқа муддатларда, юқори сифат даражасида, келишилган нархларда тайёрлаб беришини маълум қилади.

Manzilimiz: 100206, O'zbekiston,
Toshkent sh., Yangishahar ko'chasi, 1.
Tel.: (+99871) 224-04-12
E-mail: info@oqituvchi.uz
Web-site: www.oqituvchi.uz

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Madamin ARIPIJANOV, Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Mahmuda MURZAYEVA, Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari, "Учитель Узбекистана"), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель Узбекистана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150. r-1018.
Tiraj 33053.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart. Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-53-16, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 236-54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 236-55-58, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda

erkin narxda

Dizaynerlar:
Malohat TOSHOVA,
Liliya BINASHEVA.
Navbatchi muharrir:
Hulkar TO'YMANOVA.
Navbatchi:
Sherali NAMOZOV.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksionerlik kompaniyasi boshmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

Uza ikuni — 22.10
Topshirildi — 22.20